

AZENTU DIAKRITIKOA EIBARKO EUSKARAN

Eibar, 1976-III-27

Imanol Laspiur

SARRERA

Hizkuntza bakoitzak badu nonbait, baduke, bere egitura, bere ahozkerara eta bestelako berezitasunetatik at bere berea duen halako doinu edo tonuera propioa. Hizkuntza bakoitzak badu halako kantaketa eta melodia berezirik eta hori, batibat, azentuak, doinuerak damaio.

Hainbat hizkuntzak badu besteren hitz berdinek, baina oguzkeraz gain tonuerak bereizten duela, bata bestearengandik, esaten nuke. Hara, esaterako, frantses eta ingeles mintzaitetako zenbait hitz berdinak baldin badira ere eta, zalan-tzarik ez pronuntziaketa ezberdina badute, noski, gehien bat azentuapen horrek bereizten dituela diot. Begira:

Frantsesez

amnistie
lanoline
restaurant
madame
nation
question
indicatif(-ve)
second
expression
mention
occupation
americain
notice

Ingelesez

amnistry
lanolin
restaurant
madam
nation
question
indicative
second
expression
mention
occupation
american
notice

Tonuera edo azentuapen horrek halako nortasun berezia eman ohi dio hizkuntza bati, zeinnahi hizkuntzari alegia.

Hala ere, denok dakigu, hizkuntza baten barnean badira azentu bidez bereizten diren esanahi ezberdinak. Gaztetxotan ikasiak ditugun honako hauek lekuko: espainolezko *cántara*, *cantara*, *cantará* hitzak, letra aldetiko idazkeraz berdinak izanik ere, azentuak diosku besterik direla bakoitzaren esanahiak. Berdintsu genituzke *secretaria* eta *secretaría* hitzen arteko esangureen aldea, edo *de* (preposizio) eta *dé* (aditz), edo *por qué* eta *porque*, *piso* eta *pisó* etabar.

Gaztelaniaz azentu prosodikoak ekarri du ondorean ortografikoa, baina gaurko nire honetan prosodikoari lotuko gatzaizkio. Egia esan, azentu prosodikoak ikaragarriko garrantzia dauka nahiz hizkuntza batetan, halaber zein-nahi hizkeratan edota dialektotan. Zihur naiz, esate baterako, ingelesek 50 adierazteko eta 15-arekin bereizteko darabilten doinuak baduela zer ikusirik. Noski desberdin idatziak direna biok, baina pronuntziaketa baino garrantzi handiagoko dukete bien arteko azentu prosodikoaren aldea:

$$\frac{\text{f i f t y}}{(\text{f}^{\text{f}}\text{f}^{\text{t}}\text{i})} \quad (= 50) \qquad \frac{\text{f i f t e e n}}{(\text{fif}^{\text{t}}\text{t}^{\text{t}}\text{n})} \quad (= 15)$$

Berdin ager dezakegu 60 eta 16 adierazteko alegia:

$$\frac{\text{s i x t y}}{(\text{s}^{\text{i}}\text{x}^{\text{t}}\text{i})} \quad (= 60) \qquad \frac{\text{s i x t e e n}}{(\text{six}^{\text{t}}\text{t}^{\text{t}}\text{n})} \quad (= 16)$$

EUSKARAREN BARNEAN:

Euskararen euskalkiek ez dute lehenago aipatu dugun *melodía* berdinek. Zenbait euskalkiren barnean, ordea, bada ere azentuapen ezberdin batek bakoitzari eman ohi dion melodia aparta. Inoiz, zoko-hizkera bat harantzagoko bategandik ezberdinki kantari datorkigu bere azentuapen berezi horren bidez, bere doinu propio bidez alegia. Horrela dira ezagun, eta oso gainera ezagun eta nabari, eibartar ala bergarraar ala arrasatetar ala ondarrutar mintzakerak, adibidez.

Uri horietako euskaldunek uka ezinezko lukete nongoak diren, bakoitzaren mintzakerak bereziak salatzen baititu, baina batez ere doinuk, tonuerak, mintzaketa-kantak nolabait esatearren.

Egia esan, bada, euskara jatorrean, jator den nolabaiteko tonuera, nahiz eta bakoitzak bere doinu berezia ukan (hizkera bakoitzaren baitan alegia) denok jatortzat ematen dugun melodia hori. Zergatik, bestela, du ezagun hainbat eta hainbat euskaldun berrik euskaldun berri dela? Joskera aldetik, adizjoko aldetik etabar ongi molda baliteke ere, zer du falta izan doinu edo melodia "jator" eta egoki hori ezezik? Bada euskararen baitan azentuamodu ugari xamarrik, baina nolana h del a ere badirateke euskalki bakoitzak eta zoko-hizkera ere bakoitzak taiutzen dituen doinuera jator estandarizatu batzuk.

Baina utz dezadan jakintsuentzat euskararen azentu araketa, kontuan ukan ditzagun R. M. Azkueren, Sebero Altuberen, Jose Basterretxearen, Koldo Mitxelenaen eta besteren batzuen saiakerak, baina, agian, egiteko dago oraindik euskalkien arteko azentuapen ezberdin eta berezien azterketa lan sakon eta aberats bat. Beraz, gaurko neure zeraren harira itzul nadin eta horri lot nakion.

Bazter bakoitzak baduela Euskal Herrian halako mintzadoinu berezia esan dut. Begira, adibidez, urien arteko euskaldoinu eta azentuapena eta Eibar eta Bergara har ditzagun, esate baterako. Biok ditugu mendebaldeko euskalkian kokatzen diren zoko-hizkerak. Eibartarrak, mintzakeraz, "esdrujuluak" direla esaten nuke eta Bergarakoak (*bergarrak* bertoko hizkeran), ordea, "llanoak". Adibide esaldi bat jar dezagun, baina lehenik Eibarko euskal azentuapen eraz eta ondoren Bergarakoaren moduz. Begira:

– Amériketatik etórri dan ameríkanua (esaten luke EIBARTARRAK).

– Amériketatik etórri dan amerikánúa (esaten luke BERGARATARRAK).

Esaldi horietan tonu nagusiak dira soilki markatu eta aski dateke bataren eta bestearen arteko azentuapen liferentzia ikusteko.

Hara baina, arakatze sakonago edo-ta zehatzago bat egin ez badezagu ez daiteke argi ikus bakoitzaren musikaltasun osorik, ukan ere benetako musikaltasun gama bat baitute.

Bada esaldi bakoitzotan *tonuera kurba* edo gora-beheradun doinu osaturik eta baita zoko-hizkera bakoitz horretako esaldiaren nortasuna markatzen duen musikal erritmo bat. Musikaltasun hori ezberdina dugu bi esaldi berdinetan. *Talde foniko* batzuk dira tarte eta *talde foniko* horien izaerak, tonuerak, erritmoak eta portaerak dute, hain zuzen, taiutzen "carácter idiomático" esaten genukeena. Halaxe, bada, du hizkera bakoitzak doinu aldetiko bere "hizkuntz aiurri" propio eta aparta.

Lehen esan tonuera kurba horiek *azentuapen mailadi* zehatzak eratzen dituzte. Talde fonikoetan badira silaba goienak edo garaienak direnak eta beste batzuk doinu kurba horretan (mailadi batetan dantzatuz— kokatzen direnak, batzuk gorago, beste batzuk beherago, baina denok *silaba goienaren* azpikaldean. Silaba goien hori *tonu nagusia* da izango eta, beraz, *silaba nagusi* ere.

Talde fonikoetan baditugu 1.º, 2.º, 3.º, 4.º eta 5.º ere musikal mailan (grado musical) kokatzen diren tonuak. Lehengo exenplu bi horiek zehatzago aztertzean ikusiko ditugu bakoitzaren talde fonikoek bere baitan daukaten musikal mailadi edo gama, eta gama horiek dute, bakoitzaren nortasun bereziz, esaldi biok arras liferentziatzen, ez baitira bataren eta bestearen musikal mailadiok, ez eta ere erritmoa bera, ezberdin baizik. Dena den, ez dut erritmorik aztertuko, baina bai bestea oro, batez ere eskala musikaletan kokaturik eratu ohi diren tonuerak eta tonu-silabak.

Esana guzti hau aplikatu dezagun lehengo exenplu horretan, bakoitzari dagozkiokeen hiru talde foniko eginaz eta ikus:

		MERI												
			KE			TO								
			TA			RRI				RI				
			TIK	E		DAN		ME		KANU				
- A								A					A	
	1	5	4	3	2	1	4	3	2	1	2	4	2	1

(= eibartarreraz)

	MERI				TA							
	KE		TIK		TO				RRI			
- A					E		DAN		NU			
									AMERIKA		A	
	1	5	4	5	4	1	4	3	2	1	3	1
	(= bergaratarreraz)											

Eibarko esaldian diren hiru talde fonikook ditugu esdrújula, baina argi ikus daiteke lehenbizikoa, areago dela, "sobreesdrújula" alegia. Bergarakoan erdiko talde fonikoa da Eibarkoaren berdin, baina beste biok "llanoak" dira nahiz eta lehen taldeko A/MERI tonu mailak 1/5-eko musikal erlazioz kokatuak izan, baina TA/TIK bukaerak du "llanotasuna" ematen, hobeki esanik, 4-5-4 tonu mailek. Goiko grafikoetan argi ikus daiteke esan nahi dudana, *goiera musikalak* lumeroetan ere adieraziak baitituz.

Ondorengo beste zenbait esaldi emango dut, baina sinpletuz eta musikal maila osorik eman gabe eta, hau bai, *silaba goien* edo *nagusia* eta garrantziz hurrengo dena azentuz eta marraz hitz bakoitzean markatuz:

- a) "Ormaxabalenekúa Barzelónára joán da" (Bergaran, "llanoa")
- b) "Gallásteginékua Barzelónara joan dá" (Eibarren)

Eibarko esaldian "sobreesdrújula" dugu lehen talde fonikoa, "esdrújula" bigarrena eta zorrotz bukatuz, "agudo" antzo, hirugarrena, hau da joandá.

Azterketa hau zerbait hertsituz zera esan nezake, azken esaldiok bi talde foniko nagusitan zati ditzakegula eta ez hirutan, egokiago baitirudi honela. Izan ere, bi talde foniko nagusi ditugu soinukatea honetan; lehenbizikoa "tensiva" adarri dagokiokeena eta bigarrena "distensiva" leritzakeenari. Ikus:

Beraz, bigarren talde foniko horretan bi unitate foniko ditugu elkarriz lotuak, edo hiru: *Barzelonara-joan-da*, edo

Barzelonara-joanda. Azterketa hau gehiago araka genitzake, batez ere euskararen egitura eta hitzak elkarren ondoan lotzearen bide berezia kontutuan ukanez gero, baina aski dateke orain arte agertua, gaurko nire zera besterik baita.

AZENTU DIAKRITIKOA EIBARREN

Badugu Eibarko euskararen, azentu diakritiko deritzanaren bidez, idazkeraz eta ahozkabidez berdin diren hitzen arteko esanahi ezberdinik frango. Gogora dezagun, era berean espainolari buruz lehenxeago esan dugun hiru hitzetako multzoa: *cántara*, *cantara* eta *cantará*. Azentuak soilki, tonuerak, ditu bereizten bata bestearengandik, hirurotan pronuntziabide berdina izaki alegia. Orobat dut egingo Eibarko euskarak duen azentu prosodiko baina *diakritiko* bidez.

Eibartar jator eta peto bati beste eibartar peto batek honela esaten entzun badiezaio, adibidez, "hau *aldátzekua da*", badaki entzuleak, eta zalantzarik gabe gainera, aldatzeko edo kanbiatezeko zerbaitez ari zaiola. Baina hori beharrean beste hau entzun badeza: "hau *aldatzékua da*", badaki, noski baino noskiago, zerbait hori *Aldatze* izeneko kalekoa dela, eta ez dago bueltarik, zihurtasun osoa baizik.

Hots: Eibarko euskara honetan jartzen ari naizen eta jarriko ditudan azentuak diakritikotasun hori ikusteko ez beste dira, esana baitut euskarak ez duela azentu ortografikorik, ez eta beharrik ere.

Nornahik daki nolako *jatun* den Eibarko euskara, eta honekin zera nahi dut adierazi alegia, erdaratiko hainbat eta hainbat hitz hartu ohi duela batere alperraldirik gabe. Zenbaitek barre egiten dio eibartarrari honen euskara baldarra bailitzan, baina kanpotiko hitzez ala etxeko zurrez mintza ohi da eibartarra eibartarreraz, hau da, euskaraz.

Horrengatik, nire lan honetan, eibartarrak erdarari hartu dizkion hitzak ere sartuko ditut, eibartar euskara estandarizatu horretan bere bereak bailiran darabiltza-eta.

Honen antzerako lanik beste euskalki batzutaz ere egin liteke, eta ez diot ingurutako uri eta hauzotan gauza berdina gertatzen ez denik, agian zenbait hitz berdinetan, batez ere

mendebaldeko hizkeratan, baina Eibartik urruti ez direnetan nagusiki.

Nolabaiteko kidetasunari bagagozkio, bosten bat ataletan zati genitzake aztertu nahi dudan hitz zerrenda. Ikus:

1. Euskal hitz jatorrak izanik, esanahia, zentzu eta kontzeptu desberdina dutenak. Adibidez:

égua (hegoa, puntu kardinala) / *egúa* (= hegala)

2. Nahiz singularra, halaber mugagabea, pluraletik bereizten denekoa:

izotzétan (= izotz artean, mugagabe zentzuz)

izóztetan (= izotzen artean, plural mugatuan)

3. Euskarazko hitza bata, eta erdarazkoa bestea edota erdaratik hartua dena. Bien esanahiak ezberdinak alegia:

erría (= errea / quemado, brûlé)

érria (= alfabetoko R deritzan letra)

4. Inoiz sustrai berbera izanik ere nortasun berezi eta ezberdin bi bereizteko darabilguna:

*túrku*a (= Turkiarra, Turkiakoa dena)

Turkúa (= Soraluzen bizi izan zen eta guztiok ezagutu genuen turko itxurako mandatari famatua)

5. Hitz biak erdaratikoak izanik ere esanahi ezberdina dutenak:

kokúa (= mozorroa, mamua, insektoa)

kókua (= tropikoetako fruitu bat)

Esan beharra dut, bai, azken belaunaldi honetan behe-rakada handia egin duela Eibarko euskarak, gutitu eta murriztu egin baita, ahuldu eta txirotu ere. Badira, bestalde, erdaratik azken aldi honetan sartuak diren hitzak, sarri kanpo-kutsaduraz hartuak eta inoiz kaikukeriak eta ganberismoak eragina. Esaterako, "A zelako *kária* dakan orrek gizonorrek" esatean, delako gizon horrek arpegi gogorra duela nahi du adierazi, eta "arpegi gogorra jakak" ere esaten bada oraindik orain, *kária* hitza asko entzuten da. Berdintsu dugu honako esaldia: "Zure umiak *pápuak* ditxu ederrak", zera adierazteko alegia, delako ume horrek *masail* ederrak dituela.

b) *Singular egile* (activo) eta *plural activo/pasivo* artekoen aldea.

d) Nahiz pertsona baten nahiz gauza baten izena, zenbait dendaren edo lantegiren edo giza-elkarteren izenarengandik bereizten dena.

2. ATALA

— Gramatika aldetiko zerikusirik gabe azentu diakritikoaren eraginez hitz bat, den denean, beste batengandik bereizten denekoa.

Nola ager tonu nagusia, hau da, silaba azentuatu nagusia? Azentu gangurrez ala azpimarratuz? Hitzen bereizketa ikusteko silaba nagusia maila bat altxatuz egingo dut. Beraz, silaba goratu hori da izango *tonu nagusia* edota tonu nagusiduna. Baina, hots, ez du horrek musikal kurba edo mailaketa zehatz eta osoa agertuko, silaba horretan dela baizik azentu gorena, indartuena eta, beraz, aski deritzadanez, izkutuan dira izango bestelako silaba *tonika* eta *atonak* oro, hark mendepean baititu besteok eta, hori badakigunez gero, ez daukagu lehenxeago egin dugun araketa zehatzaren antzera egiteko premiarik.

Adibidez, har dezadan zein-nahi hitz: FRAKADUNAK, esaterako, eta noiz *singular egile* eta noiz *plural* den jakiteko azentu diakritikoz dakigunez gero, izatez, ondoren agertuko ditudan musikal eskalaz eratuak ditugu biok:

a) Singular egile = FRA ^{KA}DUN   AK = re-mi-fa-re (= 1-2-3-1).

b) Plural { ^{KA}DUN
egile = FRA   AK = re-la-fa-re (= 1-5-3-1).
ezegile

Hori horrela bada ere, egitan, ez dut musikal eskala eredu horren arabera emango nire hitz zerrenda, silaba tonika nagusia maila bat soilki altxatuz baizik eta horixe da, hain xuxen, lehen azaldu nahi nuena. Beraz, kurba foniko horiek daukaten edo daukaketan musikal eskalan —nire erabidez eta erakuntzaz alegia— DUN = fa = 3 baldin bada *singular egile* horretako silaba tonika nagusia eta KA = la = 5 *plurallezkoan*

baldin badugu, hala ere maila bakar batetan jasoz edo altxatuz agertuko ditut, honela, adibidez:

– FRAKA^{DUN}AK = Singular egile (aktivo).

– FRA^{KA}DUNAK = Plural egile nahiz ezegile.

Lehenbiziko horretan, eta morfologia aldetik begiratzuz, FRAKA-DUN-AK bada ere haren estruktura, ez dago, fonetikari dagokionez alegia, FRAKA-DUN-AK ala FRAKA-DU-NAK (FRAKA^{DU}NAK) den segurantzarik, zeren eta ahoazkatzean, agian, FRAKA-DU-NAK ebakiera hartzen baita, baina letra lotzez gain den garrantzia ez da nahiz era batera nahiz bestera aldatzen edo galtzen silabaren azentuapen kontu honi soilki bagagozkio. Goazen, beraz, aurrera, –N– horren loturan poto egin gabe.

Hitz zerrendaren silaba tonika nagusia maila bakarrean altxatuz emango badut ere, adibide esaldiak jar ditzadanean azentu ortografikoak eta azpimarratuak ditut jarriko, adibidez: “frakadúnak esan dau” eta “frakádunak etorri dira” (edota “...esan dabe”, ezpaita inguru hauetan egile pluralaren –e– letrarik ezagutzen).

Eta besterik gabe, goazen hitz zerrenda ikusten:

1. ATALA

GRAMATIKA ALDETIK AGER DAITEKEENA

a) *Hitz mugagabe eta mugatu pluralaren arteko bereizketa.*

Euskal deklinabidean hogeit hamar kasu ditut kontsideratzen nik, baina Eibarko euskalkierari gagozkio eta *zertazko* kasua erabiltzen ez denez gero, eta azentu diakritikoak zenbait deklinakasutan zerikusirik ez duena ere aldamenara utziaz, hamairu kasuz osatzen den hizjokoa dut emango. Nire ustezko hogeit hamar kasu horien ordena zaintzen dudala adierazteko, horren arabera dut errespetatuko zenbakien ordena bera. Horrela, falta diren lumeroek dute adieraziko nire ustezko

deklinabide oso horretan tokirik ez duten hitzak, azentu diakritiko kontu honetan sartzen ez direnak alegia.

ABAR hitza

<i>Mugagabe</i>	<i>Mugatu plurala</i>
4. ABARR ^{EN}	A ^{BARR} EN
5. ABARR ^E KIN	A ^{BARR} EKIN
7. ABARR ^{EN} TZAT	A ^{BARR} ENTZAT
8. ABARR ^{EN} TZAKO	A ^{BARR} ENTZAKO
9. ABARR ^{EN} GAITTIK	A ^{BARR} ENGAITTIK
11. ABARR ^E TAN	A ^{BARR} ETAN
12. ABARR ^E TAKO	A ^{BARR} ETAKO
13. ABARR ^E TATIK	A ^{BARR} ETATIK
14. ABARR ^E TARA	A ^{BARR} ETARA
15. ABARR ^E TARAKO	A ^{BARR} ETARAKO
16. ABARR ^E TARUTZ	A ^{BARR} ETARUTZ
17. ABARR ^E TARAIÑO	A ^{BARR} ETARAIÑO
18. ABARR ^E TARAIÑO	A ^{BARR} ETARAIÑOKO

Zenbait adibide esaldi:

— Zure granujia abarrétan dabil (mugagabe).

— Onek umiok zuen etxe osteko abárretan ibili dittuk (plural).

Abar hitza bezalatsu dira portatzen *adar*, *bedar*, *bular*, *edur*, *egur*, *gaillur*, *izotz*, *lur*, *ur*, *urdin*, *zikin*...:

<i>Mugagabe</i>	<i>Mugatu plural</i>
ADARR ^E TAN	A ^{DARR} ETAN
BEDARR ^E TAN	BE ^{DARR} ETAN

BULARR^ETANEDURR^ETANEGURR^ETANGAILLURR^ETANIZOTZ^ETANLURR^ETANURDIN^ETANUR^ETANZIKIN^ETANBU^LARR^ETANE^DURR^ETANE^GURR^ETANGAI^{LL}URR^ETANI^ZOTZ^ETANLURR^ETANUR^DIN^ETANUR^ETANZI^KIN^ETAN

– IZOTZ eta UR hitzen deklinabide osoa ikus dezagun:

Mugagabe

IZOTZ^{EN}IZOTZ^EKINIZOTZ^{EN}TZATIZOTZ^{EN}TZAKO/-DAKOIZOTZ^{EN}GAITTIKIZOTZ^ETANIZOTZ^ETAKOIZOTZ^ETATIKIZOTZ^ETARAIZOTZ^ETARAKOIZOTZ^ETARUTZIZOTZ^ETARAIÑOIZOTZ^ETARAIÑOKO

Mugatu plurala

I^ZOTZ^{EN}I^ZOTZ^EKINI^ZOTZ^{EN}TZATI^ZOTZ^{EN}TZAKO/-DAKOI^ZOTZ^{EN}GAITTIKI^ZOTZ^ETANI^ZOTZ^ETAKOI^ZOTZ^ETATIKI^ZOTZ^ETARAI^ZOTZ^ETARAKOI^ZOTZ^ETARUTZI^ZOTZ^ETARAIÑOI^ZOTZ^ETARAIÑOKO

OHAR. Silabak horrela dira izan, baina pronuntziaketan honako loturaz egin ohi dela esan liteke, baina, dena den, berdin da gordetzen silaba tonika nagusia:

– izo^{tzen}, izo^{tze}kin, izo^{tzen}tzat, izo^{tzen}tzako... *mugagabean*.

– i^{zo}tzen, i^{zo}tzekin, i^{zo}tzentzat, i^{zo}tzentzako... *mugatu plural*.

– UR hitza, batez ere silaba bakarreko baitugu; portaera bereziz:

Mugagabe

UR^{EN}

UR^EKIN

UR^{EN}TZAT

UREN^{TZA}KO-DAKO

UR^{GAI}TTIK

UR^ETAN / URE^{TAN}

URE^{TA}KO

URE^{TA}TIK

URE^{TA}RA

URE^{TA}RAKO

URE^{TA}RUTZ

URE^{TA}RAÑO

URE^{TA}RAÑOKO

Mugatu plurala

UR^{EN}

UR^EKIN

UR^{EN}TZAT

UR^{EN}TZAKO-DAKO

UR^{EN}GAITTIK

UR^ETAN

UR^ETAKO

UR^ETATIK

UR^ETARA

UR^EETARAKO

UR^EETARUTZ

UR^EETARAÑO

UR^EETARAÑOKO

Adibide esaldiak:

- Orrek zezen orrek zein adarrétan daka apurtua?
  - Gure úmiak bedarrétan dabiz gustora.
  - Nere gurasuak egurrétara juaten ziran sarri.
  - Zein izotzén bildur zara zu?
  - Izotzétatik atara-izu txanpana, Martiña!
  - Kontuz, ume, uretárutz juan barik!
  - Ume kóskorrek giñanian beti zikinétan ibiltzen giñan.
  - Zein bularrétan daka gatxa zure lengusiñiak?
- } Mugagabeak
- Begiratu, zezenak adárretan darabil mutilla!
  - Or goixan dittuzuen egúrretan dabiz zuen oilluak.
  - Neguan eitten dittuen izótzen bildur zara beti.
  - Goiko izótzetatik igesik jatxi dira órrek fristixok.
  - Beko úretarutz joiazak ónek errekatxuok.
  - Joku zikíñetan ibiltziak ez daka gauza onik.
  - Bulárretan ez dakala ezer esan jertzak medikuak.
- } Mugatu pluralak

OHAR. Kontura gaitzekeenez, aztertu hitz guzti horiek kontsonantez bukatzen dira eta, dakigunez, euskalki orotan dateke berdin jazotzen, mugagabe formetan kontsonantezko bukaera daukaten hitzek idazkera berbera dute-eta mugagabe pluraletan. Horrela, guk Eibarren, eta beste zenbait tokitan ere, azentuapen ezberdin bidez dugu bereizten mugagabea eta mugatu plurala. Berriz esan beharra nuke ez dugula Eibarren ezagutzen, Mendebalde osoan ere ez, ez eta Gipuzkoan, zenbait euskalkik daukan –EK egile esangurako atzizki aberatsa. Hemen beti da esaten *-ak*, nahiz ezegile denean halaber egile, adibidez: “*edurrak etorri ziran*”, eta “*edurrak tapau eben zulua*”.

– Honaz gero, agian bi gauza behar genituzke ikusi. Bata, Izadian egoera eta izaera fisiko bat adierazten duten hitzak, berez bai daukate, euskaraz, mugagabe zentzua, hara nola, esaterako:

– *urétan nabil, edurrétara noia, izotzétan konserbau...*

Bestea, Izadiko izaera fisiko horretatik at diren hitzak, *adar, bular, madal...*, mugagabe formaz ager dakizkigun zenbait galdera eta galdegai

b) **Singular egile (activo) eta plural artekoen aldea.**

Ataltxo honetan *singular egile* den hitza *plural egile* nahiz *ezegile* denarekin bereizten deneko azterketa dugu egingo.

Baina zer, nola eta noiz da gertatzen hori? Begira:

1. Hitz bat, sustantibo bat, *-a* artikulua singularrez mugatzean lau silabatako eta "llano" baldin bada, edo beste era batetara esanaz, artikulua mugatzaile singular hori hartuz lau silabatako hitz "llano" bilaka badadi, alegia, *dantzari^{ri}ak*, *albo^{ku}ak*, *umetsu^{tsu}ak*, *itxasú^ua* etabar (denok lau silabatako eta azentuapeenez "llanoak"), orduan gertatzen zaigu fenomeno hori. Begira *-ak* (eta *xak*) singular egilearen eta *-ak* plural atzizkiak hartzean nola den eratzten:

Singularrean

dantza^{ri}ak

albo^{ku}ak

ume^{tsu}ak

.....

Pluralean

dan^{tza}rixak

al^{bo}kuak (aldamenekoak)

u^{me}tsuak

.....

Hots! Singularrean "llano" direnak pluralean esdrújula dira bilakatzen, baina kontu izan beti dela lau silabaz osatuekin gertatzen, ez bestela. Hala ere...

2. Salbuespen bezala kontsidera genitzake honako hitz hauek: *gizon*, *mutil*, *onena* (honena)... aipatu errege-lakoan silaba kopurua ukan ez arren ere esdrújula bilakatzen baitira pluraletan. Begira:

---

baitago tarte: "zein", "zenbat" etabar galdekizunen eraginez, edo "zenbait", "orrenbeste" etabar zenbatasuneko adberbiuekin, edo 2-3-4...10... zenbakien ondoren. Adibidez: "Ainbat emakume bularrék erua-ten detzaz begixak atzian orri", "Arbolako bi madaletatik bera lotuko ditut sokak". Ez dezagun ahaz pluraletan denok dutela azentuapen ezberdina.

– gi ^z on ^a ak	gi ^z onak
– mu ^t illak	mu ^t illak
– o ⁿ enak (honenak)	o ⁿ enak (hauenak)

Baina bizpahiru salbuespen kenduz gero erregela antzo har dezakegu *lau silabatako hitz eta sustantibu "llano" mugatu singularra "esdrújula" bilakatzen dela pluralean (nahiz pasivo nahiz activo).*

Ez gaitezen eror, ordea, berez *-a* itsatsi edo organika deritzana daukaten hitzen tentaldian, Eibarren, beste zenbait herrialdetan bezala (batez ere mendebaldekotan) *-a* itsatsia duten hitzek artikuluz mugatzean *-IA* eta *-XIA* (*-ia/xia*) bukaera hartu ohi baitute. Hara nola, esaterako:

– as-ta-mí-a	(baina <i>as-ta-ma</i> bat)
– al-bo-kí-a	(baina <i>alboka</i> bat)
– ma-ta-zí-a	(baina <i>mataza</i> bat)
– fris-ti-xí-a	(baina <i>fristixa</i> bat)

Beraz, *astama*, *alboka*, *mataza* etabar hitzek *-a* mugatzailea hartzean lau silabatako bilakatu ohi zaizkigu: *astamía*, *albokía*, *matazía* etabar, eta "llanoak" gainera, baina ez dira, hauek, aztertu nahi ditugun eta aztertzen ari garen lau silabatako hitzen zerrenda horretan sartzen, plurala egitean *hiru* silabatako bihurtzen dira-eta.

Begira:

– Gure *astamíak* arrantza egiten dau, baina *ástamak badatoz*.

– Zure *albokiak* soinu ona dauka baina *álbokak jo dituez*.

Azalpena argi dagoela uste dut eta, besterik gabe, goazen hitz zerrenda ikusiz, alegia, azentu diakritikoak plurala esdrújula alda eraziz bereizten dituen hitzen zerrenda:

SINGULAR EGILE	PLURAL	
ABA ^{DI} AK	A BA ^{DI} AK	(apaizak / apaizak, -ek)
ABE RA ^{TS} AK	A BE ^{RA} TSAK	
ABI ^{OI} AK	A BI ^{OI} AK	
ABO GAU ^{AK}	A BO GAU ^{AK}	
ABOS ^{TU} AK	A BOS ^{TU} AK	(AGOSTUAK ere esaten da)
ADAR ^{DUN} AK	A DAR ^{DUN} AK	
ADA ^{RI} XAK	A DA ^{RI} XAK	(ahariak, / -ak, -ek)
ADUR ^{DUN} AK	A DUR ^{DUN} AK	(adurra duenak, / dutenak, -ek)
ADUR ^{TSU} AK	A DUR ^{TSU} AK	(adur ugari duenak / -ak, -ek)
AFA ^{RI} XAK	A FA ^{RI} XAK	
AGIN ^{DU} AK	A GIN ^{DU} AK	
AGI ^{RI} XAK	A GI ^{RI} XAK	
AGUA ^{ZI} LLAK	A GUA ^{ZI} LLAK	
AGU ^{RI} AK	A GU ^{RI} AK	(agureak, -ak / -ek)
AINGE ^{RU} AK	A IN ^{GE} RUAK	
AINTZA ^{LI} AK	A IN ^{TZA} LLIAK	(agintariak, -ak / -ek)

AITXU ^{ME} NAK	AI ^{TXU} MENAK	(adimenak, -ak/-ek)
AKOR ^{DU} AK	A ^{KOR} DUAK	
AKU ^{LU} AK	A ^{KU} LUAK	(akuiluak, -ak/-ek)
ALA ^{KU} AK	A ^{LA} KUAK	(halakoak, -ak/-ek)
ALBO ^{KU} AK	AL ^{BO} KUAK	(albokoak, -ak/-ek)
ALDA ^{MEN} AK	AL ^{DA} MENAK	
ALDER ^{DI} XAK	AL ^{DER} DIXAK	(alderdiak, -ak/-ek)
ALE ^{GIÑ} AK	A ^{LE} GIÑAK	
ALE ^{MAN} AK	A ^{LE} MANAK	(Alemaniarrek, -ak/-ek)
ALKA ^{TI} AK	AL ^{KA} TIAK	(alkateak, -ak/-ek)
ALKI ^{ZUN} AK	AL ^{KI} ZUNAK	(botereak, autoridadeak)
ALMA ^{ZEN} AK	AL ^{MA} ZENAK	
ALMI ^{DOI} AK	AL ^{MI} DOIAK	
ALPER ^{KI} XAK	AL ^{PER} KIXAK	(nagiak, alperrak, -ak/-ek)
AMES ^{GIÑ} AK	A ^{MES} GIÑAK	(ameslariak, -ak/-ek)
AMO ^{KU} AK	A ^{MO} KUAK	

Ohar. Zaharrek *amokúak* eta *amókuak* badiote ere, gaurregingo gazteek "antxuélo-kuak" esaten dute, (de anzuelo) alegia.

AMO ^{RR} AIÑ ^{AK}	A ^{MO} RRAIÑ ^{AK}	(amuarrainak, -ak/-ek)
ANDA ^{LU} Z ^{AK}	AN ^{DA} LUZ ^{AK}	
ANDE ^{RU} ^{AK}	AN ^{DE} RU ^{AK}	(anda eramaleak, -ak/-ek)
ANTXU ^{MI} ^{AK}	AN ^{TXU} MIA ^{AK}	(antxumeak, -ak/-ek)
ARBI ^{DI} ^{AK}	AR ^{BI} DIA ^{AK}	(galtzadak, harbideak)
ARLO ^{TI} ^{AK}	AR ^{LO} TIA ^{AK}	(arloteak, -ak/-ek)
ARDAU ^{DUN} ^{AK}	AR ^{DAU} DUN ^{AK}	(ardoa duenak, -ak/-ek)
ARA ^{GIN} ^{XAK}	A ^{RA} GIX ^{AK}	(janaritakoa ez...)
ARE ^{TSU} ^{AK}	A ^{RE} TSU ^{AK}	(hondartsuak, -ak/ek)
ARGI ^{DUN} ^{AK}	AR ^{GI} DUN ^{AK}	
ARMA ^{GIÑ} ^{AK}	AR ^{MA} GIÑ ^{AK}	
ARMO ^{ZU} ^{AK}	AR ^{MO} ZU ^{AK}	(gosariak, -ak-ek)
ARPE ^{GI} ^{XAK}	AR ^{PE} GIX ^{AK}	(aurpegiak, -ak/-ek)
ARRA ^{TOI} ^{AK}	A ^{ARRA} TOIA ^{AK}	
ARTO ^{DUN} ^{AK}	AR ^{TO} DUN ^{AK}	

AUSPO ^{GIÑ} AK	AUSPO ^{GIÑ} AK
AUTO ^{BUS} AK	AU ^{TO} BUSAK
AUZO ^{KU} AK	AU ^{ZO} KUAK
AUZO ^{LAN} AK	AU ^{ZO} LANAK
AXE ^{RI} XAK	A ^{XE} RIXAK
AZPI ^{KU} AK	AZ ^{PI} KUAK
AZUR ^{TSU} AK	A ^{ZUR} TSUAK

(azeriak, -ak/-ek)

(hezurtsuak, -ak/-ek)

B letraz hasten direnei heldu baino lehen, adibide-esaldi batzuk jar ditzagun A letraz hasten diren hitzez osatuak:

- Abogáuak esan dau.
- Zure adaríxak gogor tope eitten dau.
- Atzoko afaríxak gaitx ein zestan.
- Ire agindúak min emon jertzak Txolauari.
- Atzaundíxak min emoten jestak.
- Abogáuak esan dabe.
- Baina Aginazpin adaríxak be ez dira ma-kalak.
- Bai ba, beti zabizie afaríxak eitten eta ori ez dok ona.
- Izan be, min emoten juek ire aginduak, zorrotzak dittuk-eta.
- Euki be aundixak dakazak ik atzundixak.

BABA^{JAN}AK   BA^{JA}JANAK

BERE ^{RE} KOI ^{XAK}	BE ^{RE} KOI ^{XAK}	(berekoiak, -ek)
BERDE ^{DUN} AK	BER ^{DE} DUN ^{AK}	(berdez jantziak, -ak/-ek)
BERTA ^{KU} AK	BER ^{TA} KU ^{AK}	(bertakoak, -ak/-ek)
BEZE ^{RU} AK	BE ^{ZE} RU ^{AK}	(bezeroak, -ak/-ek)
BETA ^{ZAL} AK	BE ^{TA} ZAL ^{AK}	
BETI ^{KU} AK	BE ^{TI} KU ^{AK}	(betikoak, -ak/-ek)
BETON ^{DU} AK	BE ^{TON} DU ^{AK}	(betondoak, -ak/-ek)
BIAR ^{GIN} AK	BI ^{AR} GIN ^{AK}	(langileak, -ak/-ek)
BIU ^{RRI} XAK	BI ^U RRI ^{XAK}	(bihurriak, -ak/-ek)
BIXI ^{GU} AK	BI ^{XI} GU ^{AK}	
BIZAR ^{DUN} AK	BI ^{ZAR} DUN ^{AK}	
BIZAR ^{TSU} AK	BI ^{ZAR} TSU ^{AK}	
BOLA ^{RI} XAK	BO ^{LA} RIX ^{AK}	(bolariak, -ak/-ek)
BOL ^{TSA} DUN ^{AK}	BOL ^{TSA} DUN ^{AK}	(poltсадunak, -ak/-ek)
BON ^{BE} RU ^{AK}	BON ^{BE} RU ^{AK}	(suhiltzaileak, -ak/-ek)
BOSTE ^{KU} AK	BOS ^{TE} KU ^{AK}	(bostekoak, -ak/-ek)

BAKE ^{TSU} AK	BA ^{KE} TSUAK	
BALO ^{RI} AK	BA ^{LO} RIAK	(balioak, ausardiak, -ek)
BALLE ^{KU} AK	BA ^{LLE} KUAK	(hitz konposatuetan)
BARRI ^{TXU} AK	BA ^{RR} ITXUAK	
BARRU ^{KU} AK	BA ^{RRU} KUAK	(barrukoak, -ak/-ek)
BASO ^{KU} AK	BA ^{SO} KUAK	(mendikoak, -ak/-ek)
BAZTAN ^{GU} AK	BAZ ^{TAN} GUAK	(Baztan herrialdekoak, -ek)
BEDAR ^{JAN} AK	BE ^{DAR} JANAK	(belar-janak, -ak/-ek)
BEDAR ^{SAIL} LAK	BE ^{DAR} SAILLAK	(belar sailak -ak/-ek)
BENTE ^{RU} AK	BEN ^{TE} RUAK	(bide-ostatukoak, -ak/-ek)
BERA ^{KU} AK	BE ^{RA} KUAK	(beherakoak, -ak/-ek)
BERAN ^{DU} AK	BE ^{RAN} DUAK	
BERA ^{TU} AK	BE ^{RA} TUAK	(beratualdiak, -ak/-ek)
BERBA ^{DUN} AK	BER ^{BA} DUNAK	(hitza duenak, -ak/-ek)
BERBA ^{TSU} AK	BER ^{BA} TSUAK	(hiztunak, -ak/-ek)
BERBI ^{KIÑ} AK	BER ^{BI} KIÑAK	(birabarkiak, -ak/-ek)

BOTA ^{DUN} AK	BO ^{TA} DUNAK	("bota" oinetakodunak...)
BULAR ^{TSU} AK	BU ^{LAR} TSUAK	
BURGA ^{LES} AK	BUR ^{GA} LESAK	(Burgoskoak, -ak/-ek)
BURU ^{TSU} AK	BU ^{RU} TSUAK	
BURU ^{KU} AK	BU ^{RU} KUAK	(burukoak, -ak/-ek)
BUZTA ^{RRI} XAK	BUZ ^{TA} RRIXAK	(uztarriak, -ak/-ek)
DANTZA ^{RI} XAK	DAN ^{TZA} RIXAK	(dantzariak, -ak/-ek)
DEBA ^{KU} AK	DE ^{BA} KUAK	(Deba urikoak, -ak/-ek)
DENDA ^{RI} XAK	DEN ^{DA} RIXAK	(dendariak, -ak/-ek)
DESBAR ^{DIÑ} AK	DES ^{BAR} DIÑAK	
DIA ^{BRU} AK	DI ^A BRUAK	(deabruak, -ak/-ek)
DIRU ^{DUN} AK	DI ^{RU} DUNAK	
DIRU ^{TSU} AK	DI ^{RU} TSUAK	
DOLO ^{RI} AK	DO ^{LO} RIAK	(Zaharrek diote horrela eta ez gazteek)
DOTO ^{RI} AK	DO ^{TO} RIAK	(dotoreak, -ak/-ek)
DROGO ^{SU} AK	DRO ^{GO} SUAK	(drogazaleak, nahastezaleak, saltsa-zaleak, -ak/-ek)

DUA ^{KU} AK	DU ^A KUAK	(dohainiak, -ak/-ek)
DUAN ^{GU} AK	DU ^{AN} GUAK	(jantzakurrak, -ak/-ek) (Ei, los gorrones)
DUDA ^{KU} AK	DU ^{DA} KUAK	(dudakoak, -ak/-ek)
EDUR ^{TSU} AK	E ^{DUR} TSUAK	(elurtsuak, -ak/-ek)
EGO ^{KI} XAK	E ^{GO} KIXAK	(egokiak, -ak/-ek)
EGO ^{SI} XAK	E ^{GO} SIXAK	(egosiak, -ak/-ek)
EGUAL ^{DI} XAK	E ^{GUAL} DIXAK	(eguraldiak, -ak/-ek)
EIBAR ^{KU} AK	EI ^{BAR} KUAK	(Eibar urikoak, -ak/-ek)
EIÑAL ^{DI} XAK	EI ^{ÑAL} DIXAK	(enginaldiak, -ak/-ek)
ELBA ^{RRI} XAK	EL ^{BA} RRIXAK	(elbarriak, -ak/-ek)
EMEN ^{GU} AK	E ^{MEN} GUAK	(hemengoak, -ak/-ek)
ENRE ^{DU} AK	EN ^{RE} DUAK	(nahaspilak, matzak...)
ERAN ^{TZUN} AK	E ^{RAN} TZUNAK	
ERAS ^{TUN} AK	E ^{RAS} TUNAK	(eraztunak, -ak/-ek)
ERDAL ^{DUN} AK	ER ^{DAL} DUNAK	(-dal- eta -del-, biak)
ERDEL ^{DUN} AK	ER ^{DEL} DUNAK	(-del- eta -dal-, biak)

ERE ^{GI} XAK	E ^{RE} GIXAK	(irekiak, -ak/-ek)
ERE ^{MU} AK	E ^{RE} MUAK	
ERI ^{TXI} XAK	E ^{RI} TXIXAK	(eritziak, -ak/-ek)
ERMU ^{KU} AK	E ^{RMU} KUAK	(Ermua urikoak, -ak/-ek)
ERO ^{SI} XAK	E ^{RO} SIXAK	(erosiak, -ak/-ek)
ERO ^{SU} AK	E ^{RO} SUAK	(erosoak, -ak/-ek)
ERPOI ^{DUN} AK	E ^{ROI} DUNAK	(harpoidunak, -ak/-ek)
ERRA ^{MU} AK	E ^{ERRA} MUAK	(ereinontzak, -ak/-ek)
ERRA ^{ZOI} AK	E ^{ERRA} ZOIAK	(arrazoiak, -ak/-ek)
ERRE ^{GU} AK	E ^{RRE} GUAK	
ERRE ^{KAU} AK	E ^{RRE} KAUAK	(mandatuak, -ak/-ek)
ERRE ^{TE} NAK	E ^{RRE} TENAK	
ERRE ^{ZOI} AK	E ^{RRE} ZOIAK	(ERRE-eta ERRA-arrazoiak, -ak/-ek)
ERRE ^{ZU} AK	E ^{RRE} ZUAK	(otoitzak, -ak/-ek)
ERRI ^A LAK	E ^{RRI} ALAK	(errealak, (dirua) -ak/-ek)
ESKE ^{KU} AK	E ^{KE} KUAK	(eskekoak, -ak/-ek)

ESKO ^{ZE} SAK	KO ^Z ESAK	(Eskoziarrak, -ak/-ek)
ESKRI ^{BAU} AK	ES ^{KRI} BAUAK	(zaharrek bakarrik darabilte hitz hau)
ESKUZ ^{KU} AK	ES ^{KUZ} KUAK	(eskuz egin ohi duenak)
ESNE ^{DUN} AK	ES ^{NE} DUNAK	(esne sailtzaileak, -ak/-ek)
ESNE ^{TSU} AK	ES ^{NE} TSUAK	
ESPA ^{ÑOL} AK	ES ^{PA} ÑOLAK	

OHAR.—Honetan esan beharra genuke, agian, ESPAÑOLAK singular *maskulino* egile dela, ESPAÑOLIAK formak egiten baitu *femeninoa* eta nahiz femenino nahiz maskulino pluralarentzat ESPAÑOLAK, plurala beti esdrujula.

ESPA ^{RRU} AK	ES ^{PA} RRUAK	(zaharrek darabilte)
ESPAR ^{TZU} AK	ES ^{PAR} TZUAK	(= "esparto")
ETXE ^{DUN} AK	E ^{TXE} DUNAK	
ETXE ^{GIÑ} AK	E ^{TXE} GIÑAK	(etxeginak, -ak/-ek)
ETXE ^{KU} AK	E ^{TXE} KUAK	(etxeakoak, -ak/-ek)
EUSKAL ^{DUN} AK	EUS ^{KAL} DUNAK	
EUSKAL ^{TARRAK}	EUS ^{KAL} TARRAK	(euskaldunak -ak/-ek)

EZA ^{GA} GUN ^{AK}	E ^{ZA} GUN ^{AK}	(hitz hau, honela, zaharrek darabilte. Gazteek EZAUNAK)
EZA ^{RR} I ^{XAK}	E ^{ZA} RRIX ^{AK}	(ezarriak, baina "poztizo", "advenedizo" ere adierazten)
EZBAR ^{DIÑ} AK	EZ ^{BAR} DIÑ ^{AK}	(EZBARDIÑAK eta DESBARDIÑAK, biok darabiltza eibartarrak)
EZBI ^A RRAK	EZ ^{BI} ARR ^{AK}	(ezbeharrak, -ak/-ek)
EZERR ^E ZAK	E ^{ZERR} EZ ^{AK}	(ezer-ezak, -ak/-ek)
EZJA ^{KIÑ} AK	EZ ^{JA} KIÑ ^{AK}	(ezjakinak, -ak/-ek)
EZKON ^{DU} AK	EZ ^{KON} DU ^{AK}	
EZKON ^{GEI} XAK	EZ ^{KON} GEIX ^{AK}	(ezkongeak, -ak/-ek)
EZKUR ^{DUN} AK	EZ ^{KUR} DUN ^{AK}	(ezkurra duenak, -ak/-ek)
EZKUR ^{TSU} AK	EZ ^{KUR} TSU ^{AK}	(ezkur asko duenak, -ak/-ek)
EZKU ^{TU} AK	EZ ^{KU} TU ^{AK}	(ezkutu denak, -ak/-ek)
EZLA ^{KU} AK	EZ ^{LA} KU ^{AK}	(paregabeak, -ak/-ek)
EZLEI ^{XA} LAK	EZ ^{LEI} XAL ^{AK}	(ezleialak, faltsuak, -ak/-ek)
EZTE ^{GU} AK	EZ ^{TE} GU ^{AK}	
EZTI ^{TSU} AK	EZ ^{TI} TSU ^{AK}	
FEDE ^{DUN} AK	FE ^{DE} DUN ^{AK}	

FILAN ^{DE} SAK	FI ^{LAN} DESAK	(Finlandiakoak, -ak/-ek)
FOTE ^{RU} AK	FO ^{TE} RUAK	(fota egileak, okinak, -ak/-ek)
FRAKA ^{DUN} AK	FRA ^{KA} DUNAK	
FRANTXU ^{LE} TAK	FRAN ^{TXU} LETAK	(“Flageolet”ak? Txilibitu bereziak. “Frantse-sak” ere bai.
FRONTOI ^{KU} AK	FRON ^{TOI} KUAK	(pelotalekukoak, -ak/-ek)
GABE ^{KU} AK	GA ^{BE} KUAK	(gauekoak, -ak/-ek)
GABON ^{GA} BAK	GA ^{BON} GABAK	(gabon-gauak, -ak/-ek)
GAIXO ^{TSU} AK	GAI ^{XO} TSUAK	(gaixoberak, -ak/-ek)
GALBU ^{RU} AK	GAL ^{BU} RUAK	
GALE ^{PER} RAK	GA ^{LE} PERRAK	
GALTZA ^{LLI} AK	GAL ^{TZA} LLIAK	(galtzaileak, -ak/-ek)
GALTZER ^{DI} XAK	GAL ^{TZER} DIXAK	(= Zaharrek soilki)
GANGA ^{LLU} AK	GAN ^{GA} LLUAK	(Gangailu(-lo)ak, -ak/-ek)
GARA ^{GARR} AK	GA ^{RA} GARRAK	
GARI ^{DUN} AK	GA ^{RI} DUNAK	
GARI ^{SA} -LLAK	GA ^{RI} SALLAK	(gari-sailak, -ak/-ek)

GARRA ^{SI} XAK	GA ^{RR} A ^{SIX} AK	(garrasiak, -ak/-ek)
GATXI ^{ZEN} AK	GA ^{TXI} ZENAK	(gaitzizenak, -ak/-ek)
GATZA ^{LI} AK	GATZ ^A LI ^{AK} / GA ^{TZA} LI ^{AK}	(Gatz-aleak, -ak/-ek)
GATZON ^{TZI} XAK	GATZ ^{ON} TZIXAK	(gatzontziak, -ak/-ek)
GAUTXO ^{RI} XAK	GAU ^{TXO} RIXAK	(gauxoriak, -ak/-ek)
GAZTAI ^{DUN} AK	GAZ ^{TAI} DUNAK	(gazta duenak, -ak/-ek)
GAZTAI ^{GIÑ} AK	GAZ ^{TAI} GIÑAK	(gaztaginak, -ak/-ek)
G/JENO ^{VE} SAK	GE ^{NO} VESAK	(génovatarrak, -ak/-ek)
GERRA ^{KU} AK	GE ^{RR} A ^{KU} AK	(gudakoak, -ak/-ek)
GERRE ^{RU} AK	GE ^{RRE} RUAK	(gudariak, -ak/-ek)
GIZAL ^{DI} XAK	GI ^{ZAL} DIXAK	(gizaldiak, -ak/-ek)
GOGO ^{TSU} AK	GO ^{GO} TSUAK	
GOIXE ^{KU} AK	GOI ^{XE} KUAK	(goizekoak, -ak/-ek)
GOIZ-AL ^{DI} AK	GOIZ ^{AL} DI ^{AK}	(Bai goizaldixa, bai goizaldia, hitz biok erabili ohi dira Eibarren goizalde edo egunabar adierazteko)
GOIZ-AL ^{DI} XAK	GOIZ ^{AL} DIXAK	

GOIZA ^{LI} AK	GOI ^{ZA} LI ^{AK}	(goi-zaleak, -ak/-ek)
GORA ^{KU} AK	GO ^{RA} KU ^{AK}	(gorakoak, -ak/-ek)
GORRI ^{DUN} AK	GO ^{RR} I ^{DUN} AK	
GORRO ^{TU} AK	GO ^{RR} O ^{TU} AK	(gorrotoak, -ak/-ek)
GOZA ^{MEN} AK	GO ^{ZA} MEN ^{AK}	
GRABAU ^{KU} AK	GRA ^{BAU} KU ^{AK}	(grabatu artean ari denekoak)
GUARDA ^{SOL} AK	GUAR ^{DA} SOL ^{AK}	(euritakoak, -ak/-ek)
GUDA ^{RI} XAK	GU ^{DA} RIX ^{AK}	(gudariak, -ak/-ek)
GURA ^{SU} AK	GU ^{RA} SU ^{AK}	(gurasoak, -ak/-ek)
IBI ^{LI} XAK	IBI ^{LI} X ^{AK}	(ibilialdiak, -ak/-ek)
IGA ^{RI} XAK	I ^{GA} RIX ^{AK}	(igeriak, -ak/-ek)
IGEZ ^{KU} AK	I ^{GEZ} KU ^{AK}	(iazkoak, -ak/-ek)
IKAZ ^{DUN} AK	I ^{KAZ} DUN ^{AK}	
IKAZ ^{GIN} AK	I ^{KAZ} GIN ^{AK}	
IKU ^{BI} LLAK	I ^{KU} BILL ^{AK}	(= Ukabilak, -ak/-ek)
ILLIN ^{TXI} XAK	I ^{LIN} TXIX ^{AK}	(ilintziak, ilindialdiak, -ak/-ek)

INDAR ^T SU ^A AK	IN ^{DAR} TSU ^{AK}	(infernuak, -ak/-ek)
INFAR ^{NU} AK	IN ^{FAR} NU ^{AK}	(infernuak, / Gazteek INFRAÑUA diote, zaha- rrek INFARNUA.
INFRA ^{ÑU} AK	IN ^{FRA} ÑU ^{AK}	(ipurdiak, -ak/-ek)
IPUR ^{DI} XAK	I ^{PUR} DIX ^{AK}	(ira sailak, -ak/-ek)
IRA SAIL ^L LAK	I ^{RA} SAIL ^{LAK}	(iritziak, usteak, -ak/-ek)
IRI ^{TXI} XAK	I ^{RI} TXI ^{XAK}	(irrintziak, -ak/-ek)
IRRIN ^{TZI} XAK	I ^{RRIN} TZI ^{XAK}	(irudiak, -ak/-ek)
IRU ^{DI} XAK	I ^{RU} DIX ^{AK}	(iruzurrak. Baita ere hiru planoren ertzez egin "zokoak".
IRU ^{TXU} RRAK	I ^{RU} TXUR ^{RAK}	(iturriak, -ak/-ek)
ITTU ^{RRI} XAK	I ^{TTU} RRIX ^{AK}	(itsasuak, -ak/-ek)
ITXA ^{SU} AK	I ^{TXA} SU ^{AK}	(Irlandarrak, -ak/-ek)
IRLAN ^{DE} SAK	IR ^{LAN} DE ^{SAK}	(hirukoak, -ak/-ek)
IRU ^{KU} AK	I ^{RU} KU ^{AK}	(itoginak, itukinak, -ak/-ek)
ITXO ^{GIÑ} AK	I ^{TXO} GIÑ ^{AK}	(itomenak, -ak/-ek)
ITXO ^{MEN} AK	I ^{TXO} MEN ^{AK}	

ITZA ^{RI} XAK	I ^{TZA} R ^{IXAK}	(ehiztariak. Eibarren gaur "kazarixa" esaten da, baina Toribio Etxeberriak "eitza-rixa" eta "itxarixa" ere jasoak ditu).
IXU ^{KU} AK	I ^{XU} KUAK	("Ixu" izena duen Eibarko mendi barrenekuak, -ak/-ek)
IZAR ^{DI} XAK	I ^{ZAR} D ^{IXAK}	(izerdiak, -ak/-ek)
JABE ^{DUN} AK	JA ^{BE} DUNAK	(jabea duenak, dutenak/-ek)
JAEN ^{GU} AK	JA ^{EN} GUAK	(Jae-goak, -ak/-ek)
JAKI ^{TUN} AK	JA ^{KI} TUNAK	
JAPO ^{NE} SAK	JA ^{PON} ESAK/JA ^{PO} NESAK	(Japondarrak, -ak/-ek)
JATOR ^{DU} AK	JA ^{TOR} DUAK	
JAUNGOI ^{KU} AK	JAUN ^{GOI} KUAK	
JAURE ^{GI} XAK	JAU ^{RE} GIXAK	(jauregiak, -ak/-ek)
JESTO ^{RI} AK	JES ^{TO} RIAK	(gestiogileak, -ak/-ek)
KAFE ^{DUN} AK	KA ^{FE} DUNAK	(kafea duenak, duenak/-ek)
KAFEZ ^{KU} AK	KA ^{FEZ} KUAK	(kafezkoak, kafez eginak...)
KALE ^{KU} AK	KA ^{LE} KUAK	(kalekoak, -ak/-ek)
KAMI ^{OI} AK	KA ^{MI} OIAK	

KANPE ^{OI} AK	KAN ^{PE} OIAK	(= "Txapeldunak", -ak/-ek)
KANTO ^{RI} AK	KAN ^{TO} RIAK	(kantariak, -ak/-ek)
KAPI ^{TAN} AK	KA ^{PI} TANAK	(kapitainak, -ak/-ek)
KAPI ^{TAL} AK	KA ^{PI} TALAK	
KARTA ^{DUN} AK	KAR ^{TA} DUNAK	(karta duenak, dutenak/ek)
KARTE ^{RU} AK	KAR ^{TE} RUAK	(postariak, -ak/-ek)
KARTOI ^{GIÑ} AK	KAR ^{TOI} GIÑAK	(kartoiginak, -ak/-ek)
KARTOIZ ^{KU} AK	KAR ^{TOIZ} KUAK	(kartoiz eginak, -ak/-ek)
KASKA ^{RIÑ} AK	KAS ^{KA} RIÑAK	(kaskarinak, buruarinak...)
KATA ^{LAN} AK	KA ^{TA} LANAK	(Kataluniarrek, -ak/-ek)
KATE ^{DUN} AK	KA ^{TE} DUNAK	(katea duenak, dutenak/-ek)
KATU ^{DUN} AK	KA ^{TU} DUNAK	(katua, duenak, dutenak/-ek)
KAZA ^{RI} XAK	KA ^{ZA} RIXAK	(ehiztariak, -ak/-ek)
KEZKA ^{TSU} AK	KEZ ^{KA} TSUAK	
KIRI ^{BI} LLAK	KI ^{RI} BILLAK	(kiribilak, -ak/-ek)
KOLO ^{RI} AK	KO ^{LO} RIAK	(koloreak, margoak, -ak/-ek)

KONZE ^{JA} LAK	KON ^{ZE} JALAK	(zinegotziak, -ak/-ek)
KONZE ^{JU} AK	KON ^{ZE} JUAK	(herri Etxeak, -ak/-ek) Gazteek galduta dute koinatuak, -ak/-ek)
KOÑA ^{TU} AK	KO ^{ÑA} TUAK	(cordobakoak, -ak/-ek)
KORDO ^{BE} SAK	KOR ^{DO} BESAK	(labariak, -ak/-ek)
KORO ^{NE} LAK	KO ^{RO} NELAK	(lastoz eginak, -ak/-ek)
LABA ^{RI} XAK	LA ^{BA} RIXAK	(lasturkoak, -ak/-ek)
LASTOZ ^{KU} AK	LAS ^{TOZ} KUAK	(lau, zelai izateak, -ak/-ek)
LASTUR ^{KU} AK	LAS ^{TUR} KUAK	(legezkoak, -ak/-ek)
LAUTA ^{SUN} AK	LAU ^{TA} SUNAK	(konkortsuak, -ak/-ek)
LEGEZ ^{KU} AK	LE ^{GEZ} KUAK	(lima tresnaz ari denak, -ek)
LEPA ^{TSU} AK	LE ^{PA} TSUAK	(limoizkoak, -ak/-ek)
LIMA ^{RI} XAK	LI ^{MA} RIXAK	
LIMOIZ ^{KU} AK	LI ^{MOIZ} KUAK	
LORA ^{DUN} AK	LO ^{RA} DUNAK	
LORA ^{TSU} AK	LO ^{RA} TSUAK	
LOTSA ^{RI} XAK	LO ^{TSA} RIXAK	(lotsariak, -ak/-ek)

LUMA ^D DUN ^{AK}	LU ^{MA} DUNAK	
LUMA ^{TSU} AK	LU ^{MA} TSUAK	
LUZE ^{DUN} AK	LU ^{ZE} DUNAK	
MAAS ^{DUN} AK	MA ^{AS} DUNAK	(mahatsa duenak, dutenak,-ek)
MADA ^{RI} XAK	MA ^{DA} RIXAK	(madariak, -ak/-ek)
MALTZA ^{KU} AK	MAL ^{TZA} KUAK	(Maltzagakoak, -ak/-ek)
MARRO ^{KI} XAK	MA ^{RR} O KIXAK	(Marruecoskoak, -ak/-ek)
MESE ^{DI} AK	ME ^{SE} DI AK	(mesedeak, faboreak, -ak/-ek)
MILA ^{NE} SAK	MI ^{LA} NESAK	(Milan-darrak, -ak/-ek)
MILLA ^{KU} AK	MI ^{LLA} KUAK	(Milakoak, -ak/-ek)
MENDI ^{KU} AK	MEN ^{DI} KUAK	(mendikoak, -ak/-ek)
MODU ^{KU} AK	MO ^{DU} KUAK	(modukoak, erakoak, -ak/-ek Gaurregungo balaunaldiak "morokuak" dio).
MOKOR ^{DU} AK	MO ^{KOR} DUAK	(mokordoak)
MORDO ^{LLU} AK	MOR ^{DO} LLUAK	(mordoiloak, -ak/-ek)
MORO ^{KI} LLAK	MO ^{RO} KILLAK	(morokilak, -ak/-ek)
MORRO ^{LLU} AK	MO ^{RR} O LLUAK	(morroiloak, -ak/-ek)

MOSKU ^{KU} AK	MOS ^{KU} KUAK	(Mosku-koak, -ak/-ek)
MOZO ^{LU} AK	MO ^{ZO} LUAK	(mozoloak, -ak/-ek)
MUSLA ^{RI} XAK	MUS ^{LA} RIXAK	(muslariak, -ak/-ek)
NABAR ^{MEN} AK	NA ^{BAR} MENAK	
NAIGU ^{RI} AK	NAI ^{GU} RIAK	(nahigureak, desirak, -ak/-ek)
NASTO ^{TSU} AK	NAS ^{TO} TSUAK	(nahasleak, jostariak, -ak/-ek)
NEGRE ^{RU} AK	NE ^{GRE} RUAK	(“negreroak”, Eibarren langile zapaltzaile, explotatzaile)
NEGU ^{KU} AK	NE ^{GU} KUAK	(negukoak, -ak/-ek)
NEKA ^{TSU} AK	NE ^{KA} TSUAK	(neke askokoak, -ak/-ek)
NESKA ^{MI} AK	NES ^{KA} MIAK	(neskameak, -ak/-ek)
OBRE ^{RU} AK	O ^{BRE} RUAK	(langileak, “biargiñak”. Eibarren “biargiñ” da izen zaharra, baina sozialismo garai hasieratik gaur arte “obrero” hitza ere sartua dugu. Gaurregun biok darabiltzagu.
OGI ^{DUN} AK	O ^{GI} DUNAK	
OGI ^{GIÑ} AK	O ^{GI} GIÑAK	(ogiginak, -ak/-ek)
OGI ^{JAN} AK	O ^{GI} JANAK	

OKA ^A RAN ^A AK	O ^K A ^A RAN ^A AK	(aranak, -ak/-ek)
OLA ^{KU} AK	O ^L A ^{KU} AK	(horrelakoak, -ak/-ek)
OLLA ^G ORRAK	O ^L L ^A G ^O RR ^A AK	(oilagorrak, -ak/-ek)
ONDA ^{KIÑ} AK	ON ^D A ^{KIÑ} AK	(hondakinak, -ak/-ek)
OÑAZ ^{TU} AK	O ^Ñ AZ ^{TU} AK	(oinaztuak, -ak/-ek)
OIÑAZ ^{PI} XAK	OI ^Ñ AZ ^{PI} XAK	(oinazpiak, -ak/-ek)
ORDEZ ^{KU} AK	OR ^D EZ ^{KU} AK	(ordezkoak, -ak/-ek)
ORI ^{DUN} AK	O ^R I ^{DUN} AK	(kolore oridunak, -ak/-ek)
ORMA ^{GIÑ} AK	OR ^M A ^{GIÑ} AK	(ormagileak, -ak/-ek)
OROL ^{GI} XAK	O ^R OL ^{GI} XAK	(oroldioak, goroldiak)
ORRA ^{ZI} XAK	O ^R RA ^{ZI} XAK	(orraziak, -ak/-ek)
ORRI ^{TSU} AK	O ^R RI ^{TSU} AK	(hostotsuak, -ak/-ek)
ORTU ^{DUN} AK	OR ^{TU} ^{DUN} AK	(baratzedunak, -ak/-ek)
ORTU ^{KU} AK	OR ^{TU} ^{KU} AK	(baratzeakoak, -ak/-ek)
OSTA ^{TU} AK	OS ^T A ^{TU} AK	
OZKI ^{RR} I ^X AK	OZ ^{KI} ^{RR} I ^X AK	(hozkirriak, -ak/-ek)

OZTA ^{SUN} AK	OZ ^{TA} SUNAK	(hoztasunak, -ak/-ek)
PABO ^{NU} AK	PA ^{BO} NUAK	(erdaraz "pavón" deritzanari Eibarren "pabonua" eta "fabonua" esaten zaio, zera, burdinazko zenbait tresnari herdoilaren kontra gainekaldean ematen zaion bainu ilun bati.)
PAPAR ^{DU} AK	PA ^{PAR} DUAK	(papardoak, -ak/-ek)
PAPAR ^{DUN} AK	PA ^{PAR} DUNAK	(paparra duenak, dutenak/-ek)
PARIS ^{KU} AK	PA ^{RIS} KUAK	(Paris-koak, -ak/-ek)
PEKA ^{TU} AK	PE ^{KA} TUAK	(bekatuak, -ak/-ek)
PEKIN ^{GU} AK	PE ^{KIN} GUAK	(Pekin-goak, -ak/-ek)
PERU ^{KU} AK	PE ^{RU} KUAK	(Peru-koak, -ak/-ek)
PITXAR ^{DUN} AK	PI ^{TXAR} DUNAK	
PIXO ^{TU} AK	PI ^{XO} TUAK	(pisutsuak, -ak/-ek)
PORTU ^{GE} SAK	POR ^{TU} GESAK	(Portugalدارrak, -ak/-ek)
POSPO ^{LIÑ} AK	POS ^{PO} LIÑAK	(pospolinak, -ak/-ek)
POTO ^{LU} AK	PO ^{TO} LUAK	(potoloak, lodiak, -ak/-ek)
POTRO ^{SU} AK	PO ^{TRO} SUAK	(potrosoak, -ak/-ek)

POZKI ^I ZUN ^A AK	POZ ^I ZUN ^A AK	
POZTA ^A SUN ^A AK	POZ ^T A ^A SUN ^A AK	
PUTE ^T TXI ^I AK	PU ^T E ^T TXI ^I AK	(putetxeak, -ak/-ek)
SAGAR ^A DUN ^A AK	SA ^G AR ^A DUN ^A AK	
SAKRIS ^A TAU ^A AK	SA ^K RI ^S TAU ^A AK	
SENI ^I DI ^A AK	SE ^N I ^I DI ^A AK	(senideak, -ak/-ek)
SOKA ^A DUN ^A AK	SO ^K A ^A DUN ^A AK	
SOSI ^I GU ^A ZAK	SO ^S I ^I GU ^A ZAK	(soseguzak, geldiroiak, -ak/-ek)
SUKAN ^A PAI ^A AK	SU ^K AN ^A PAI ^A AK	
SUTON ^A DU ^A AK	SU ^T ON ^A DU ^A AK	(sutondoak, -ak/-ek)
ZAKU ^A DUN ^A AK	ZA ^K U ^A DUN ^A AK	
ZARA ^I XAK	ZA ^R A ^I XAK	(zahagiak, -ak/-ek)
ZERRA ^I XAK	ZE ^R RA ^I XAK	(zerrariak, -ak/-ek)

Aurrera jo baino lehen ez dezagun ahantz Eibarren "s" bezala ahoazkatzen direla "z" guztiak. Beraz, *zakuduna*, adibidez, "sakuduna" esaten da, *zerraria* beharrean "serrarixa", "saragixa", "saintzaillia" etabar.

TAILAN ^{DE} SAK	TAI ^{LAN} DESAK	(Thailandiarrak, -ak/-ek)
TALLAR ^{DUN} AK	TA ^{LLAR} DUNAK	(lantegidunak, -ak/-ek)
TEMOSUAK	TE ^{MO} SUAK	(kaskagorrrak, temakorrrak, -ak/-ek)
TITITSUAK	TI ^{TI} TSUAK	(ditsuak, ditihandiak, -ak/-ek)
TOKAMENAK	TO ^{KA} MENAK	(tokamenak, heredentziak, -ak/-ek)
TORERUAK	TO ^{RE} RUAK	(zezenlariak, -ak/-ek)
TORNERUAK	TOR ^{NE} RUAK	(tornulariak. /Zaharrek "torniatzallia" diote, gazteek "tornerua").
TORREKUAK	TO ^{RRE} KUAK	(dorrekoak)
TRAPUZKUAK	TRA ^{PUZ} KUAK	(trapuzkoak, mantarrezkoak)
TRIPATSUAK	TRI ^{PA} TSUAK	(= -ak/-ek)
TROBUSAK	TRO ^{LE} BUSAK	(= -ak/-ek)
TXALTXAKUAK	TXAL ^{TXA} KUAK	(Eibarren "Txaltxakua" izena duen baserrikoak, -ak/-ek)
TXAPELDUNAK	TXA ^{PEL} DUNAK	(= -ak/-ek)
TXARAKUAK	TXA ^{RA} KUAK	(Txarakoak. Eibarren bada "Txarakua" izena duen mendi beha)
TXARRIDUNAK	TXA ^{RRI} DUNAK	(zerridunak, -ak/-ek)
TXIMINUAK	TXI ^{MI} NUAK	(ximinoak, -ak/-ek)

TXIPI ^{ROI} AK	TXI ^{PI} ROI ^{AK}	(= -ak/-ek)
TXIRI ^{KI} LLAK	TXI ^{RI} KILL ^{AK}	(Makilatxo batzuez egin ohi zen jolas edo jokua "Txirikileta jokua" zuen izena. Guk ezagutu genuen, baina galdua da ja-danik).
TXORI ^{DUN} AK	TXO ^{RI} DUN ^{AK}	(udakoak)
UDA ^{KU} AK	U ^{DA} KU ^{AK}	(ugariak, -ak/-ek)
UGA ^{RI} XAK	U ^{GA} RIX ^{AK}	(iledunak, -ak/-ek)
ULE ^{DUN} AK	U ^{LE} DUN ^{AK}	(iletsuak, -ak/-ek)
ULE ^{TSU} AK	U ^{LE} TSU ^{AK}	(= -ak/-ek)
UME ^{DUN} AK	U ^{ME} DUN ^{AK}	(= -ak/-ek)
UME ^{TSU} AK	U ^{ME} TSU ^{AK}	(umezainak, -ak/-ek)
UME ^{ZAIN} AK	U ^{ME} ZAIN ^{AK}	(uraldeak, uholdeak, -ak/-ek)
URAL ^{DI} XAK	U ^{RAL} DIX ^{AK}	(ur-handiak, -ak/-ek)
URAUN ^{DI} XAK	U ^{RAUN} DIX ^{AK}	(= -ak/-ek)
URBA ^{TU} AK	UR ^{BA} TU ^{AK}	(izainak, -ak/-ek). Gure zaharrek diote "urbuz-tana". Guk gatzetxotan "odol txupatze-kua" esan ohi genuen Eibarren.
URBUZ ^{TAN} AK	UR ^{BUZ} TAN ^{AK}	

URDIN ^{DUN} AK	UR ^{DIN} DUNAK	(= -ak/-ek)
URREZ ^{KU} AK	U ^{RREZ} KUAK	(urrezkoak... -ak/-ek)
URTE ^{KU} AK	UR ^{TE} KUAK	(urtekoak, -ak/-ek)
USAI ^{MEN} AK	U ^{SAI} MENAK	(= -ak/-ek)
ZAIN ^{TZAI} LLI ^{AK}	ZAIN ^{TZAI} LLIAK	(zaintzaileak, -ak/-ek)
ZAKU ^{DUN} AK	ZA ^{KU} DUNAK	
ZARA ^{GI} XAK	ZA ^{RA} GIXAK	(zahagiak, -ak/-ek)
ZARAUZ ^{KU} AK	ZA ^{RAUZ} KUAK	(Zarautzkoak, -ak/-ek)
ZAZPI ^{KU} AK	ZAZ ^{PI} KUAK	(zazpikoak, -ak/-ek)
ZERE ^{GIÑ} AK	ZE ^{RE} GIÑAK	(zereginak, -ak/-ek)
ZERRA ^{RI} XAK	ZE ^{RR} ARI ^{XAK}	(zerrariak, -ak/-ek)
ZORA ^{MEN} AK	ZO ^{RA} MENAK	(= -ak/-ek)
ZORTZI ^{KU} AK	ZOR ^{TZI} KUAK	(zortzikoak, -ak/-ek)
ZUBI ^{GIÑ} AK	ZU ^{BI} GIÑAK	(zubigileak, -ak/-ek)
ZULO ^{GIÑ} AK	ZU ^{LO} GIÑAK	(zulatzaileak, zulogileak)
ZUMAZ ^{KU} AK	ZU ^{MAZ} KUAK	(zumez eginak, -ak/-ek)
ZUREZ ^{KU} AK	ZU ^{REZ} KUAK	(= -ak/-ek)
ZURI ^{DUN} AK	ZU ^{RI} DUNAK	(= -ak/-ek)

Horra ba hor, zerrenda hori nolabait emana. Hala ere ez dateke osoa, zenbait hitz eta sustantibu ontzitik kanpora gelditua izango bait zait, hara nola, adibidez, honen frogagarri, zerrenda hori bukatuz gero bururatu ditudanak:

ANKA ^{DUN} AK	AN ^{KA} DUNAK	
ANKA ^{KU} AK	AN ^{KA} KUAK	
ARUZ ^{KU} AK	A ^{RUZ} KUAK	(harantz doanak, -ak/-ek)
ATZAZ ^{KA} LAK	A ^{TZAZ} KALAK	(hatzazalak, -ak/-ek)
ATZAZ ^{KO} LAK	A ^{TZAZ} KOLAK	(hatzazalak, -ak/-ek)
BATE ^{KU} AK	BA ^{TE} KUAK	
BASTOI ^{DUN} AK	BAS ^{TOI} DUNAK	(makiladunak, -ak/-ek)
BEGI ^{DUN} AK	BE ^{GI} DUNAK	
BEGI ^{KU} AK	BE ^{GI} KUAK	
BERRIZ ^{KU} AK	BE ^{RRIZ} KUAK	(Berriz urikoak, -ak/-ek)
BESA ^{GAIN} AK	BE ^{SA} GAINAK	
BESO ^{DUN} AK	BE ^{SO} DUNAK	(besoa duenak, dutenak, -ek)
BESO ^{KU} AK	BE ^{SO} KUAK	
BOTOI ^{DUN} AK	BO ^{TOI} DUNAK	

DESBER ^{DIÑ} AK	DES ^{BER} DIÑAK	
EITZA ^{KU} AK	EI ^{TZA} KUAK	(“Eitza” izena duen Eibarko hauzune bate- koak, -ak/-ek)
FIGURIÑAK	FI ^{GU} RIÑAK	
MILLOI ^{KU} AK	MI ^{LLOI} KUAK	
GARGAN ^{TU} AK	GAR ^{GAN} TUAK	
GAZTAI ^{DUN} AK	GAZ ^{TAI} DUNAK	
KANPAI ^{DUN} AK	KAN ^{PAI} DUNAK	
MILITARRAK	MI ^{LI} TARRAK	
OGEI ^{KU} AK	O ^{GEI} KUAK	
ONTZI ^{KU} AK	ON ^{TZI} KUAK	(ontzian denak, direnak/-ek)
ONUZ ^{KU} AK	O ^{NUZ} KUAK	(honantz bidean den/direnak)
ORBEL ^{DUN} AK	OR ^{BEL} DUNAK	(hostodunak, -ak/-ek)
POTZU ^{KU} AK	PO ^{TZU} KUAK	(putzuan denak/direnak, -ek)
SAMA ^{KU} AK	SA ^{MA} KUAK	(samakoak, lepokoak/ -ak/-ek)
SASI ^{KU} AK	SA ^{SI} KUAK	
SURRE ^{KU} AK	SU ^{RRE} KUAK	(sudurrekoak, -ak/-ek)

TRIKI ^{TI} XAK	TRIKI ^{KI} TIXAK	(trikiti dantzak, -ak/-ek)
UMOR ^{RI} AK	UMOR ^{RI} AK	
URGEL ^{DI} XAK	URGEL ^{DI} XAK	(geldi den... / diren urak, -ek)
TXANPON ^{DUN} AK	TXAN ^{PON} DUNAK	(dirudunak, -ak/-ek)
.....	.....	

Hala ere, egina dena aski eta argi dela nioke. Eta atal hau bukatzeko zenbait adibide esaldi jar dezagun, Eibarko euskaran alegia:

- Gizon baketsúak ez dau gerrarik emoten.
- Barrukúak ez daki kanpo-kuaren barririk.
- Bixigúak prezio aundixa egin dau aurtan.
- Zure semiak dantzariak urten dau, e?
- Gauza duakúak ez daka preziorik.
- Elgoibarko ekipuak ala Eibarkúak irabazi jok?
- Gabeko errezúak bakia emoten ei detsa lotarako gure amari.
- Mendiko ibilíak on eitten desta ("on eitzesta" ere).
- Karameluen artian kafez-kúak lagatzen desta aoko gustorik onena. Limoiz-kúak be bai.
- Jaungoikúak zigortuko ei dittu munduko pekatuak.
- Zu, mutikotan, morokíllak potolotzen zinduzen.
- Ire ugezaba negrerúak diru asko egin jok.
- Gizon bakétsuak ez baiña gerréruak biar dittu Euskalerrixak.
- Barrúkuak kanpokuen barri jakin biar leukie.
- Ik ekarri dittuan bixíguak fresko freskuak dittuk.
- Emengo dantzárixak dantzata ederrak eitxen ditxue (eitten dittue).
- Duákuak beti dittuk merkiak.
- Elgoibarkuak (ez juek) etxuek irabazi; Eibárkuak irabazi juek.
- Abade batzuen errézuak luziak eta aspergarrixak dira. oindiñok be.
- Mendiko iblílixak beti eitten dabe on.
- Neri be kafézkuak gustatzen jataz geixen. Kafézkuak eta limóizkuak.
- Zeiñ jaungoikok baiña, jaungóikuak asko dagoz-eta munduan?
- Izan be, ez ziran edozelakuak nere amak eitten zittuan morókillak.
- Ugezaba geixenak ein juek dirua eta geixenak dittuk negréruak.

- Ez bostekúak eta ez zazpi-
kúak ez detsu emongo
triumfo aundirik.
- Bajakixat, Zazpíkuak,
zortziúak eta bostékuak
etxuek (ez juek) asko balio.
Emen batékuak eta irú-
kuak dittuk nausi.
- Diru ugaríxak kalte eitten
jetsak gizonari, millakúak
asko baliko ez bajok-be.
- Neri dirufalta ugárixak
eitten jestek kalte. Millá-
kuak biar jittuagu asko
emen, millákuak. Emen
motxaillak dittuk ugári-
xak.

b-bis) *Zenbait erakusle edo demostratibu*

Singularra eta plurala bereizten ari garen ataltxo hone-
tan sar genezake zenbait erakusle edo demostratibu ere,
batez ere izenorde denean, Eibarren azentu diakritikoak
agertzen baitu noiz den *bateko* eta noiz *anitz*, biok berdin
idazten badira ere alegia. Beraz, diakritikotasun horrek eman
dezakeen hainbat deklinabide ager dezagun:

AU (= hau)		ONEK (= hauek)	
O ^{NEK}	(honek)	O ^{NEK}	(hauk/hauek)
O ^{NERI}	(honi)	O ^{NERI}	(hauei)
O ^{NEN}	(honen)	O ^{NEN}	(hauen)
O ^{NEKIN}	(honekin)	O ^{NEKIN}	(hauekin)
O ^{NENTZAT}	(honentzat)	O ^{NENTZAT}	(hauentzat)
ONENTZAKO/-DAKO		O ^{NENTZAKO/-DAKO}	(hauentzako)
ONEGAI ^{TTIK}	(honegaitik)	O ^{NEGAI^{TTIK}}	(hauengatik)
O ^{NEGAN}	(honengan)	O ^{NEGAN}	(hauengan)
ONEGAN ^{DIK}	(honengandik)	O ^{NEGANDIK}	(hauengandik)
ONEGANA	(honengana)	O ^{NEGANA}	(hauengana)
ONEGANAKO	(honenganako)	O ^{NEGANAKO}	(hauenganako)
ONEGANUTZ	(honenganantz)	O ^{NEGANUTZ}	(hauenganantz)
ONEGANAIÑO	(honenganaino)	O ^{NEGANAIÑO}	(hauenganaino)

(1) Datibuan, singularrean alegia, "ONI" (honi) ere erabiltzen da, baina zaharrengan dugu. Gazteek "oneri" forma darabilte.

OHAR.—Bizidunekiko azken sei forma hauek zaharrek soilki darabiltzate gaurregun. Gazteek ez litzakete asma ere egin. Zakarrek berek ordea, —zenbaitek bederen— jan egiten dute *G* letra, ezkutatu samar honelatsu ahozkatuz: “onéan”/“ónéan”, “oneándik” ... etabar.

ORI (= hori)

ORREK (= horik/horiek)

O^{RREK} (horrek) O^{RREK} (horik eta horiek)

(2) O^{RRE}RI/orri (horri) O^{RRE}RI (horiei)

O^{RREN} (horren) O^{RREN} (horien)

O^{RRE}KIN (horrekin) O^{RRE}KIN (horiekin)

O^{RREN}TZAT (horrentzat) O^{RREN}TZAT (horientzat)

(3) O^{RREN}TZAKO/-DAKO (horrentzako) O^{RREN}TZAKO/-DAKO (horientzako)

ORRE^{GAI}TTIK (horrengatik) O^{RREGAI}TTIK (horiengatik)

(4) ORRE^{GAN} (horrengan) O^{RREGAN} (horiengan)

ORRE^{GAN}DIK (horrengandik) O^{RREGAN}DIK (horiengandik)

ORRE^{GANA} (horrengana) O^{RREGANA} (horiengana)

ORRE^{GANA}KO (horrenganako) O^{RREGANA}KO (horienganako)

ORRE^{GAN}UTZ (horrenganantz) O^{RREGAN}UTZ (horienganantz)

ORRE^{GANA}INÑO/-KO (horrenganaino/-ko) O^{RREGANA}INÑO/-KO (horienganaino/-ko)

(2) HAU erakusle datibo singularrari buruz esan duguna bera esan dezakegu HORI erakuslearen datibo singularraz ere, adibidez, zaharrek “horri” esan ohi dutela eta gazteek “horri”.

(3) Forma zaharra, morfologi aldetik, *orrentzako* da, eta geroztikoa dukegu *orrenDAKO*, gaurregun bezala ale-gia.

(4) Esaldi baten barruan *orregán*, adib. “orregán daukat esperantzia”, baina hitz deklinatua bakar dūgunean *orregan* egin ohi du. Adibidez; “Norégan esan dok”? —“*Orrégan*”, “orregán dakatela”.

Hemen ere, -GAN/ hizkiaren G letra jan egin ohi da sarri ahozkatzean, "orreán"/"órrean", "orreána"/"órreana" eta bar esanaz.

ZENBAIT ADIBIDE ESALDI:

– Onék egixa diño beti.	– Ba, ónek bestiok gizurra diñue.
– Onén aitta nere laguna da.	– Baitta ónen (hauen) gurasuak be.
– Orrékin noia mendira (batekin).	– Ez, órrekin juango aiz (horiekin).
– Orréndako txamarria erosi dot. (batentzakoa alegia).	– Ba, órrendako beste órrendako be erosi biarra dago. (horientzako).
– Orrék eztaki ezer.	– Ezta órrek be, eztakixe.
– Orregándik ez dago gauza onik. (horrengandik).	– Baiña órregandik bai (horiengandik).

Erakusleak *izenlagun* funtzioa duenean (ez izenorde kasuan) gauza kurioxoa gertatzen da Eibarko euskaran, delako erakusle hori sujetoaren aurrekaldean eta atzekaldean kokatzen baita, hau da, bi erakuslez inguratua agertzen da sujetoa. Aitzekaldean kokatzen dena, ia-ia sufijo antzo loturik ahozkatu ohi da. Begira:

– Orrék gizon orrek txapel aundixa darabil.	(Gizon horrek adierazteko)
– Orí mutil-ori ez da Mikel.	(Mutil hori adierazteko)
– Orregáittik umiorregáittik zagoz zu katigu beti.	(Ume horrengatik alegia)
– Orrén biargiñorren anaia nerekin egon zan soldau.	(Langile horren anaia...)
– Oní etxioni/oneri etxioneri/teillatua jausi jako.	(Etxe honi adierazteko)

- Orrékin neskiorrekin ba-
abil galdu eingo (egingo)
aiz. (*Neska horrekin*)
- Orréndako pelotarixorrén-
dako pelota ona dok au. (*Pelotari horrentzako*)
- Orréndako alkatiorrenda-
ko. (*Alkate horrentzako...*)
- Órrentzako mutíkuontzako
bizikletia ekarri juat. (*Mutiko horientzako...*)

A = (hura)	AREK (haik/haiek)
A ^{REK}	A ^{REK} (haik/haiek)
A ^{REKIN}	A ^{REKIN} (haekin)
A ^{REN}	A ^{REN} (haren)
A ^{RENTZAT}	A ^{RENTZAT} (harentzat)
A ^{RENTZAKO/-DAKO}	A ^{RENTZAKO/-DAKO} (harentzako)
A ^{REGAITTIK}	A ^{REGAITTIK} (harengatik)
A ^{REGAN}	A ^{REGAN} (harengan)
A ^{REGANDIK}	A ^{REGANDIK} (harengandik)
A ^{REGANA}	A ^{REGANA} (harengana)
A ^{REGANAKO}	A ^{REGANAKO} (harenganako)
A ^{REGANUTZ}	A ^{REGANUTZ} (harenganantz)
A ^{REGANAIÑO}	A ^{REGANAIÑO} (harengaino)

Aurreko erakusleekin bezala jar genitzake adibide esaldiak eta lehenik *izenorde* bezala erabiliz ikusiko dugu:

– Arék (=hark) galantak esan ditu.	– Nere ustez árek ez dakixe ezer. (=haiek).
– Arekín ba-abil ez aiz txar-to ibiliko. (Harekin).	– Hi árekin ibiltzen ba aiz obe izango dok. (=haiekin).
– Arékin etorri nok. (harekin).	– Ni árekin etorri naiz (haiekin).
– Aréntzat erosi dot hau. (Batentzat, harentzat).	– Ba nik beste árentzat. (haientzat).
– Aregána noia aguro. (harengana).	– An zain dagozen áregana be juan biar dogu ba (haiengana).
– Aregáittik gagoz gu txarto (harengatik).	– Gu osterá, áregaittik (haiengatik).
– Aregándik ez eizue gauza onik espero. (=harengandik).	– Kontuz, áregandik bez (be ez) (haiengandik).

Ohar. Nehoiz bada silaba azentuatu nagusia aldatzen, baina hala ere beti beti da pluralarekin bereiztuko. Adibidez:

– Arékin etorri nok	} Biok dira batekin (harekin)
– Arekín ba-abil ...	

Garbi ageri da hitzen arteko loturak inoiz doinua alda erazten duela kurba fonikoan, lehenago azaldua bezala.

Hirugarren pertsona singularrari, orobat pluralari, dagozkion erakusle horietan ere letra laburketa bat gertatu ohi da eta –G– galtzen da ahozkatzean, bizidunekikoetan alegia. Honela:

– *aréan* (harengan), *areána* (harengana), *areándik* (harengandik)...

Aurrerago ikusi bezala, erakuslea *izenlagun* dugunean sujetoaren aurrekaldean eta atzekaldean jarririk erabili ohi da Eibarren:

- *Arekin* maixuakin asko   (= *Maisu harekin* adierazte-
ikasi genduan.   ko)
- *Aregaittik* suerte txar *are-*   (= Suerte txar harengatik...).
- gaittik* gagoz du ola.

Baita ere:

- *Aregaittik* suerte txarra-
gaittik gagoz gu ola.

Inoiz honela esan ohi da *haren* erabiltzean:

- *Arén* gizonan esanak. (sing) – *áren* gízonen esanak (plu.)

Esaldi guzti horiek, esanguraz bederen, *izenlagun erakusleak* dituzte agertzen. Hala ere, badirudi, esaldi egituraz, izenaren aurrekaldean kokatua den erakuslea *izenordea* dela eta atzekaldean doakiona dela *izenlagun*. Hala ere ez nuke zeharo baieztatuko, esangurak *izenlagun* zentzua baitu adierazten eta ez *izenordea*rena. Agian arrazoi bi hauetan datza egia:

- a) Eibartarrak aspaldiko *gizon au*, *gizon ori* etabar formak baztertu gabe geroztik *au gizon-au*, *ori gizon-ori* etabar bikoitzak ditu hartu. Baina zergatik? Espaiñeraren *este*, *ese* etabar erakusleak izenaren aurrekaldean kokatzearen kutsadurak eraginik, alegia *este hombre*, *ese hombre* etabar? Agian bai. Beraz, erdaratikako kutsaduraz erakuslea aurrekaldean jartzeko ohitura hartu du noizbait eibartarrak, baina lehenagokoa utzi gabe, zera alegia, atzekaldean jartzea baztertu gabe eta, honela, erakuslea bikoiztu duke.
- b) Izenaren aurrekaldean kokatzen den erakuslea *izenordea* izan daiteke, egitan, eta atzekaldean kokatua *izenlaguna*. Baina zergatik, hala ere, bi erakusle? Nire ustez, esaldia indartze gogo batek eragina. Beraz, esaldiaren esan-nahia indartu nahizko gogo horrek *izenorde* erakuslea du koka erazi izenaren aurrekaldean. Horrela, indartze hori *izenordeak* du egiten, aurrekaldean kokatuz, noski, eta ondorengo sujetoa argiro seinalatuz. Gero, betiko forma zaharra. Horra hor bi erakusleok izenaren inguru pilatuak. Harrez gero, agian, mintzairen erabilkerak eragin ohi duen aldakuntza dela medio, ohiturazko bilakatu da eserra bikoitz hori eta kito.

OHAR.—Azentuapen gorabeheran sarri aldatu egin ohi da silaba azentuatua erakusle bikote horiek gertatu ohi direnean. Begira, esaterako, lehengo zenbait esaldi:

- Orrék gizon órrek txapel aundixa darabil.
- Orí mutil óri ez da nere aitta.
- Orrén biargiñ órren (*orrén* ere bai) anaia.

Beraz, izenordeak direnean: *onék, orrék, onén, orrén* etabar.

Baina izenlagun direnean:

- *onék* gizon *ónek*.
- *orrék* gizon *órrek*.
- *onén* etxi-*ónen* tellatua.

Baina:

- Orregáittik gizon orregáittik nago izurrauta.
- Orrentzáko mutil orrentzáko da au ogixau.

Hori singularrezkoetan. Baina pluralizko formetan gauza berezia da jazotzen erakusleari gagozkiolarik: aurrekaldeko erakusleak betiko forma eta doinuera mantentzen du, haserako *O* letra horretan azentua kargatuz.

Baina izenaren ondorengo erakusleak bere forma aldatzen du eta intentsidatezko *-ok, -okin* etabar forma laburtuetan da bilakatzen. Begira:

- Zuen taldeko *órrek* mútillOK jatorrak dirudixe.
- Bai, *órrekin* mútillOKIN konfiantza osua euki zeikezue.
- Ezin izan dogu aurkittu *órrendako* nésKONDAKO etxerik.
- Zuek *órregaittik* trunboioiOGAITTIK zagozie bildur-tuta.

Ikus bakoitzaren adierazpena:

- 1.ª mutil horiek
- 2.ª mutil horiekin
- 3.ª neska horientzako...
- 4.ª trumoi horiengatik

Ez nadin honetan gehiegi luza, aski baideritzat, eta noan erakusle kontu hau laster bukatzen. Begira, lehengo erakusle horien ondorio bezala beste izenorde hauen jokoa, *-a* mugatzailez osatuena alegia:

ONE _{NE} NA	(honena)	O _{NEN} ANA	(hauena)
ONE _{NE} NAK	(honenak)	O _{NEN} AK	(hauenak)
ONE _{NA} RI	(honenari)	O _{NEN} ARI	(hauenari)
ONE _{NA} NA	(honenarena)	O _{NEN} ANA	(hauenarena)
ONE _{NA} KIN	(honenarekin)	O _{NEN} AKIN	(hauenarekin)
ONE _{NAN} TZAT	(honenarentzat)	O _{NEN} ANTZAT	(hauenarentzat)
ONE _{NAN} TZAKO/-DAKO	(honenarentzako)	O _{NEN} ANTZAKO/-DAKO	(hauenarentzako)
ONE _{NA} GAITTIK	(honenarengatik)	O _{NEN} AGAITTIK	(hauenarengatik)
.....		.....	
ONE _{NI} AN	(honenean)	O _{NEN} IAN	(hauenean)
ONE _{NE} TIK	(honetik)	O _{NEN} ETIK	(haunetik)
ONE _{NE} RA	(honenera)	O _{NEN} ERA	(hauenera)
ONE _{NE} RUTZ	(honenerantz)	O _{NEN} ERUTZ	(hauenerantz)
ONE _{NE} RAKO	(honenerako)	O _{NEN} ERAKO	(hauenerako)

etabar.../honen etxean/hauen etxean, honen etxetik/hauen etxetik etabar adieraziz alegia, pluraletan beti haserako O horretan azentua kargatzen duelarik.

Ondorengootan berdin gertatzen da. Ikus:

O ^{RRE} NA	/	O ^{RRENA}
O ^{RRE} NAK	/	O ^{RRENAK}
ORRE ^{NA} RI	/	O ^{RRENARI}
ORRE ^{NA} NA	/	O ^{RRENANA}
ORRE ^{NA} KIN	/	O ^{RRENAKIN}
ORRE ^{NAN} TZAT	/	O ^{RRENANTZAT}
ORRE ^{NAN} TZAKO	/	O ^{RRENANTZAKO}
ORRE ^{NA} GAITTIK	/	O ^{RRENAGAITTIK}

Adibide esaldiak:

Singular

- Ori etxiori *onéna* da. Joxena.
- Zeiñen umiak artu dau min? Orrenak andriorrenak, *orrénak*.
- Au sarixau (sari hau) ez da zure semiantzat, *orrenántzat* da. / (horrenarentzat).

Plural

- Au lur au *ónena* da. Pedro-na eta Simonena.
- !Baiña *órrenak* ez, órren umiak ez dira ibiltzen-eta errekan.
- Ori liburu eder ori ez da zuen eskolako maixuantzat, *órrenantzat* baiño. / (horienarentzat).

ZENBAIT MASKULINOK ETA ESANAHI ARRUNTEK FEMENINOAREKIN
DUEN BEREIZKUNTZA

<i>Maskulino eta arrunt</i>		<i>Femeninoa</i>
FRAN ^{SE} SAK	(= ak/-ak/-ek)	FRAN ^S ESAK (= -ak/-ek/plural)
IBON ^E RI	(= Ibon-i)	I ^{BO} NERI (= Ibone-ri)
IBON ^F KIN	(= Ibon-ekin)	I ^{BO} NEKIN (= Ibone-rekin)
IBON ^{EN} TZAT		I ^{BO} NENTZAT
IBON ^{EN} TZAKO/-DAKO		I ^{BO} NENTZAKO/-DAKO
IBON ^E GAITTIK		I ^{BO} NEGAITTIK
IGON ^E RI	(= Igon-i)	I ^{GO} NERI (= Igone-ri)
IGON ^F KIN		I ^{GO} NEKIN
IGON ^{EN} TZAT		I ^{GO} NENTZAT
IGON ^{EN} TZAKO/-DAKO		I ^{GO} NENTZAKO/-DAKO
IGON ^E GAITTIK		I ^{GO} NEGAITTIK
IGON ^F NA		I ^{GO} NENA
IGON ^F NAK		I ^{GO} NENAK

IGON ^E NARI	I ^{GO} NENARI
IGON ^E NANTZAT	I ^{GO} NENANTZAT
IGON ^E NANTZAKO/-DAKO	I ^{GO} NENANTZAKO/-DAKO
IGON ^E NAGAITTIK	I ^{GO} NENAGAITTIK
IN ^{GLE} SAK	IN ^{GLE} SAK
JON ^E RRI (= Jon-i)	JO ^N ERI (= Jone-ri)
JON ^E KIN	JO ^N EKIN
JON ^{EN} TZAT	JO ^N ENTZAT
JON ^{EN} TZAKO/-DAKO	JO ^N ENTZAKO/-DAKO
JONE ^{GAL} TTIK	JO ^N EGAITTIK
JON ^E NA	JO ^N ENA
JON ^E NAK	JO ^N ENAK
JONE ^{NA} RRI	JO ^N ENARI
JONE ^{NA} NA	JO ^N ENANA
JONE ^{NA} KIN	JO ^N ENAKIN
JONE ^{NAN} TZAT	JO ^N ENANTZAT

JONE ^{NAN} TZAKO/-DAKO	JO ^{NAN} TZAKO/-DAKO
JONE ^{NA} GAITTIK	JO ^{NAN} GAITTIK
JONE ^{NI} AN	JO ^{NEN} IAN (Jone-renean)
JONE ^{NE} KO	JO ^{NENE} KO (Jone-reneko)
JONE ^{NE} TIK	JO ^{NENETI} K (Jone-renetik)
JONE ^{NE} RA	JO ^{NENERA} (Jone-renera)
JONE ^{NE} RAKO	JO ^{NENERAKO} etabar
JONE ^{NE} RUTZ	JO ^{NENERUTZ}
JONE ^{NE} RAIÑO	JO ^{NENERAIÑO}
JU ^{LE} NERI	JU ^{LE} NERI (Julene-ri)
JU ^{LE} NEKIN	JU ^{LE} NEKIN (Julene-rekin)
JU ^{LE} NETZAT	JU ^{LE} NENTZAT (Julene-rentzat)
JU ^{LE} NENTZAKO	JU ^{LE} NENTZAKO (etabar)
JU ^{LE} NEGAITTIK	JU ^{LE} NEGAITTIK
JU ^{LE} NENA	JU ^{LE} NENA (Julene-rena)
JU ^{LE} NENAK	JU ^{LE} NENAK (Julene-renak)

JU ^{LE} LENENARI	(Julen-enari)	JU ^{LE} NENARI	(Julene-renari)
JU ^{LE} LENENANA	(Julen-enarena)	JU ^{LE} NENANA	(Julene-renarena)
JU ^{LE} LENENAKIN	(Julen-enarekin)	JU ^{LE} NENAKIN	(Julene-renarekin)
JU ^{LE} LENENANTZAT		JU ^{LE} NENANTZAT	
JU ^{LE} LENENANTZAKO/-DAKO		JU ^{LE} NENANTZAKO/-DAKO	
JU ^{LE} LENENAGAITTIK		JU ^{LE} NENAGAITTIK	
JU ^{LE} LENENIAN	(Julen-enean)	JU ^{LE} NENIAN	(Julene-renean)
JU ^{LE} LENENEKO	(Julen-eneko)	JU ^{LE} NENEKO	(Julene-reneko)
JU ^{LE} LENENETIK		JU ^{LE} NENETIK	
JU ^{LE} LENENERA	(Julen-enera)	JU ^{LE} NENERA	(Julene-renera)
JU ^{LE} LENENERAKO		JU ^{LE} NENERAKO	
JU ^{LE} LENENERUTZ		JU ^{LE} NENERUTZ	
JU ^{LE} LENENERAIÑO		JU ^{LE} NENERAIÑO	
JU ^{LE} LENENERAIÑOKO		JU ^{LE} NENERAIÑOKO	

Deklinabide berdinak era genitzake beste zenbait euskal izen hartuz eta maskulinoa femeninoarengandik bereiztu, azentuapena soilki aldatzen delarik, adibidez ANTIXON eta ANTIXONE, EGUEN eta EGUENE, KARMELE eta KARMELELE etabar izenak har bagenitza.

Izen nagusiekin zenbait esenplu:

Gizonezkoari dagozkio

- **— Ibonéri esan detsat.
- Ibonékin noia mendira.
- Ibonénian egon naiz.
- Júlenenetik nator.
- Júlenenera daroiat au.
- Antxonéneraiño noia.
(Antxon-en etxeraino ale-
gia)

Emakumezkoari dagozkio

- Ez detsat Ibóneri esan.
- Ibónekin ez naiz juango.
- Ibónenian ondo dagoz danak.
- Juléneenetik ez.
- Juléneenera bixar eruango dot.
- Antxóneneraiño ez.

(**) Berriz esan beharra dago datiboa erabiltzean, eibartar zaharrek *Ibon-i/Ibone-ri*, *Julen-i/Julene-ri*, *Antxon-i/Antxone-ri* etabar esango luketela, jatorki, baina gazteek ez, beti beti *-eri* atzizkia erabiltzen baitute.

(*) $\begin{matrix} \text{KE} \\ \text{MAR} \end{matrix}$ SAK (gizonezkoak) $\begin{matrix} \text{MAR} \\ \text{KESAK} \end{matrix}$ (emakumeak)

(*) *Fransésak, inglésak, markésak* esatean, hau da, azken silaba aurretikoan azentua jarriaz, zentzu arrunta da adierazten, berdin baita:

Fransésak $\begin{cases} \text{— esan dau} & \text{(frantsez gizonezkoak)} \\ \text{— etorri dira} & \text{(arrunt, plural pasivo)} \\ \text{— ekarri dabe} & \text{(arrunt, plural, aktivo)} \end{cases}$

Baina esdrujula antzo ahozkatu ohi denean beti beti femenino esangura du, osoki, beraz emakumezkoaz ari garela

genekike zalantzarik gabe, ezpaitago okerbiderik. Ikus, adibidez:

- Markesen andrak *márkesak* dira.
- *Fránsesak inglésak* baiño polittauak ei dittuk.

d) *Nahiz pertsona nahiz gauza baten izena zenbait dendaren edo lantegiren, edo giza-elkarteren edo izen komertzializatu batengandik bereizten deneko zerrenda:*

AL ^{PE} RRAK	(nagiak, alperrak)	“ALPE ^R RAK”	(Mutil eta futbol talde baten izena)
A ^{MAI} KAK BAT	(Il-ak bat dagite)	“AMA ^I KAK- ^B BAT”	(Futbolari talde bat)
A ^{NA} YAK	(anaiak)	“ANA ^Y AK”	(zenbait lantegi)
AN ^{KA} ZI KI ^Ñ A		ANKA ^{ZI} KI ^Ñ A	(oin zikiñak dituen norbaiti esan ohi zaio)
AS ^{TE} LENA	(Astearen lehen eguna)	“ASTE ^L E ^N A”	(Eibarko pelota leku famatuaren izena. Baita taberna bat ere)
AS ^{TE} LENAK	(astearen lehen egunak)	“ASTE ^L E ^N AK”	(Pelota leku horrek)
AS ^{TE} LENARI	(...lehen egunari)	“ASTE ^L E ^N ARI”	(Frontoiari, pelotalekuari)
AU ^{RRE} RA	(aitzinara)	“AURRE ^R A”	(Fundizio lantegi bat)
BE ^{TI} GAZ ^{TE}	(beti gazte)	“BETI- ^G AZ ^T E”	(Futbolari talde bat)
BE ^{TI} GOL	(beti gol)	“BETI- ^G GOL”	(Futbolari talde bat)
DA ^{NOK} BAT	(denok bat)	“DANOK- ^B BAT”	(Lantegi baten izena)
DA ^{NONA}	(denona, guztiona)	“DA ^N ONA”	(Inprimategi bat, kooperatiba antzo eratua)

DA ^A NONAK	(denonak, guztionak)	DA ^{NO} NAK	("DANONA" izeneko inprimategiak)
DA ^A NONARI	(guztionari)	DA ^{NO} NARI	("DANONA"-ri)
DA ^A NONAKIN	(guztionarekin)	DA ^{NO} NAKIN	("DANONA"-rekin)
ELO ^{RR} I ^{XO}	(Elorrio uria)	"E ^{LO} RRIXO"	(Eibarko Elorriar dendarri bat)
ELO ^{RR} I ^{XOK}	(Elorrio uriak)	E ^{LO} RRIXOK	("Elorriko" dendarriak)
ELO ^{RR} I ^{XORI}	(Elorrio uriari)	E ^{LO} RRIXORI	("Elorriko" dendarriari)
ELO ^{RR} I ^{XOKIN}	(Elorrio uriarekin)	E ^{LO} RRIXOKIN	("Elorriko" dendarriarekin)
ELO ^{RR} I ^{XONTZAT}	(Elorrio uriarentzat)	E ^{LO} RRIXONTZAT	("Elorriko" dendarriarentzat)
ELO ^{RR} I ^{XOGAITTIK}	(Elorrio uriagatik)	E ^{LO} RRIXOGAITTIK	("Elorriko" dendarriagatik)
E ^{TXE} ONA	(etxe ona)	"ETXE ^O NA"	(denda bat)
E ^{TXE} ONAK	(etxe onak)	ETXE ^O NAK	("ETXEONA" dendak)
E ^{TXE} O ^{NA} R	(etxe onari)	ETXE ^O NARI	("ETXEONA" dendarri)
E ^{TXE} O ^{NA} KIN	(etxe onarekin)	ETXE ^O NAKIN	("ETXEONA"-rekin)

E ^{TXE} O ^{NAN} TZAT	(etxe onarentzat)	R ^{TXE} O ^{NANTZAT}	("ETXEONA" -rentzat)
E ^{TXE} O ^{NAN} TZAKO	(etxe onarentzako)	E ^{TXE} O ^{NANTZAKO}	("ETXEONA" -rentzako)
E ^{TXE} ONA GAI ^{TTIK}	(etxe onarengatik)	E ^{TXE} O ^{NAGAITTIK}	("ETXEONA" dendagatik)
E ^{TXE} ZARRA	(etxe zaharra)	"E ^{TXE} Z ^A RRA"	(deitura, abizen)
E ^{TXE} ZARRAK	(etxe zaharrak)	E ^{TXE} Z ^A RRAK	("Etxezarra" deituradunak)
E ^{TXE} ZA RRA ^{RI}	(etxe zaharrari)	E ^{TXE} Z ^A RRARI	("ETXEZARRA" -ri)
E ^{TXE} ZARRAN	(etxe zaharraren)	E ^{TXE} Z ^A RRAN	("ETXEZARRA" -ren)
E ^{TXE} Z ^A RRA ^{KIN}	(etxe zaharrarekin)	E ^{TXE} Z ^A RRAKIN	("ETXEZARRA" -rekin)
E ^{TXE} Z ^A RRAN ^{TZAT}	(etxe zaharrarentzat)	E ^{TXE} Z ^A RRANTZAT	("ETXEZARRA" -rentzat)
E ^{TXE} ZARRAN ^{TZA} KO	etxe zaharrarentzako)	E ^{TXE} Z ^A RRANTZAKO	("ETXEZARRA" -rentzako)
E ^{TXE} ZARRA GAI ^{TTIK}	(etxe zaharragatik)	E ^{TXE} Z ^A RRAGAITTIK	("ETXEZARRA" -gatik)
JA ^{TO} RRAK	(jatorrak, iaioak)	"JAT ^O RRAK"	(Gizatalde baten izena)
JESTO ^{RI} A	(gestio gizona)	JES ^{TO} RIA	(Gestio erakundea)
JESTO ^{RI} AK	(gestio gizonak)	JES ^{TO} RIAK	(Gestio erakundeak)

Ohar.—Erdaratik hartu hitz horrekin deklinabidea egin dezakegu: jestoriari/Jestóriari etabar...

KA_LLAMUA (Eibarko mendi bat)   "KALA^{MU}A" (Eibarko taberna baten izena)

Mendi izen honekin eta horren oihartzunez tabernari jarritakoarekin deklinabide osoa egin dezakegu. Ikus:

Mendi izena

KA_LLAMUA
 KA_LLAMUAK
 KA_LLAMUARI
 KA_LLAMUAN (Kalamuaren)
 KA_LLAMUAKIN
 KA_LLAMUANTZAT
 KA_LLAMUANTZAKO/-DAKO
 KA_LLAMUAGAITTIK
 KA_LLAMUAN (non)
 KA_LLAMUAKO

Taberna izena

KALA^{MU}A
 KALA^{MU}AK
 KALA^{MU}ARI
 KALA^{MU}AN (noren)
 KALA^{MU}AKIN
 KALA^{MU}ANTZAT
 KALA^{MU}ANTZAKO/-DAKO
 KALA^{MU}AGAITTIK
 KALA^{MU}AN (non)
 KALA^{MU}AKO

KA _L AMUATIK	KALA ^{MU} ATIK		
KA _L AMUARA	KALA ^{MU} ARA		
KA _L AMUARAKO	KALA ^{MU} ARAKO		
KA _L AMUARUTZ	KALA ^{MU} ARUTZ		
KA _L AMUARAIÑO	KALA ^{MU} ARAIÑO		
KA _L AMUARAIÑOKO	KALA ^{MU} ARAIÑOKO		
MAI _O NA	"MAI ^O NA"	(mahai ona)	(Sagardo marka bat)
MAI _O NAK	MAI ^O NAK	(mahai onak)	("MAI-ONA" markak)
MAI _O NARI	MAI ^O NARI	(mahai onari)	("MAI-ONA" markari)
MAI _O NAN	MAI ^O NAN	(mahai onaren)	("MAI-ONA"-ren)
MAI _O NAKIN	MAI ^O NAKIN	(mahai onarekin)	("MAI-ONA" rekin)
MAI _O NANTZAT	MAI ^O NANTZAT	(mahai onarentzat)	("MAI-ONA" rentzat)
MAI _O NANTZAKO	MAI ^O NANTZAKO		(Marka horrentzako)
MAI _O NA ^E GAITTIK	MAI ^O NAGAITTIK		("MAI-ONA"-gatik)
MER _K KIENA	"MERKI ^E NA"	(merkeena)	(Denda baten izena)
MER _K KIENAK	MERKI ^E NAK	(merkeenak)	("MERKIENA" dendak)

MER ^E KIENARI	(merkeenari)	MERKI ^E NARI	("MERKIENA" dendari)
MER ^E KIENAN	(merkeenaren)	MERKI ^E NAN	("MERKIENA"-ren)
MER ^E KIENAKIN	(merkeenarekin)	MERKI ^E NAKIN	("MERKIENA"-rekin)
MER ^E KIENANTZAT	(merkeenarentzat)	MERKI ^E NANTZAT	("MERKIENA"-rentzat)
MER ^E KIENANTZAKO/-DAKO		MERKI ^E NANTZAKO/-DAKO	
MER ^E KIENAGAITTIK	(merkeenagatik)	MERKI ^E NAGAITTIK	("MERKIENA"-gatik)
O ^{NE} NA	(hoberena)	"O ^{NE} NA"	(Denda eta magazin izena)
O ^{NE} NAK	(hoberenak)	O ^{NE} NAK	("ONENA" biltokiak)
O ^{NE} NARI	(hoberenari)	O ^{NE} NARI	("ONENA" dendari)
O ^{NE} NANAN	(hoberenaren)	O ^{NE} NANAN	("ONENA"-ren)
O ^{NE} NAKIN	(hoberenarekin)	O ^{NE} NAKIN	("ONENA"-rekin)
O ^{NE} NANTZAT	(hoberenarentzat)	O ^{NE} NANTZAT	("ONENA"-rentzat)
O ^{NE} NANTZAKO	(hoberenarentzako)	O ^{NE} NANTZAKO	("ONENA"-rentzako)
O ^{NE} NAGAITTIK	(hoberenagatik)	O ^{NE} NAGAITTIK	("ONENA"-gatik)
SARAS ^{OU} E ^E TA	(deitura, abizen)	"SARAS ^{OU} ETA"	(Eskupeta fabrika)
SARAS ^{OU} E ^E TAK	(deitura hori duen nor-nahik)	SA ^{RAS} QUETAK	("Sarasqueta fabrikak)

Hara baina, deklinabide osoa eman diezaiogun:

Abizen edo deitura

SARAS QUE TA

SARAS QUE TAK

SARAS QUE TARI

SARAS QUE TAN (Sarasketaren)

SARAS QUE TAKIN

SARAS QUE TANTZAT

SARAS QUE TANTZAKO

SARAS QUE TAGAITTIK

SARAS QUE TANIAN

SARAS QUE TANEKO

SARAS QUE TANETIK

SARAS QUE TANERA

SARAS QUE TANERAKO

SARAS QUE TANERUTZ

SARAS QUE TANERAIÑO

SARAS QUE TANERAIÑOKO

Eskupeta fabrika

SA RAS QUETA "

SA RAS QUETAK

SA RAS QUETARI

SA RAS QUETAN (Sarasketaren)

SA RAS QUETAKIN

SA RAS QUETANTZAT

SA RAS QUETANTZAKO

SA RAS QUETAGAITTIK

SA RAS QUETANIAN

SA RAS QUETANEKO

SA RAS QUETANETIK

SA RAS QUETANERA

SA RAS QUETANERAKO

SA RAS QUETANERUTZ

SA RAS QUETANERAIÑO

SA RAS QUETANERAIÑOKO

OHAR. SARASQUETA kontu honetan agian, eskupeta fabrika den horretan, lehengo azentuapen zahar eta jatorra gorde bide da. Beraz, gaurregungo deitura edo abizen adieraztea *Saraskéta*, *Saraskétak* etabar bada ere, izen berdineko lantegi bat sor baledi azentuapen berdinez esango litzateke, hau da, entrepresa, merkatalgo eta gaurregungo erdal kontsumo-gizartearen kutsadurapean. Ikus dezakegunez, bada, lantegi horri era zahar eta jatorrez deitzen diogu, hau da, gure aitona-amonek deitu zioten eraz, horrela gorde baitugu gaur egun arte. Egun beste lantegi edo dendaren bat irekiko balitz apellidu antzo azentuatuko litzateke, biok bailirateke "gaztelaniatuak" Baina, hor dugu, bitxi bezala, lantegi horren izenburuan gordea, Eibartar azentuapen zahar eta jatorra.

TXO^{KU}A (txokoa, bazterra) "TXO^{KUA}" ("Bar Txoko" deritzan taberna)

Izen hitz honek merezi du Eibarko deklinabide osoa ematea:

<i>Txokoa, bazterra</i>	<i>Bar edo taberna</i>
TXO ^{KU} A	TXO ^{KUA}
TXO ^{KU} AK	TXO ^{KUAK}
TXOKU ^A RI	TXO ^{KUARI}
TXO ^{KU} AN (txokoaren)	TXO ^{KUAN} ("Txoko" -aren)
TXOKU ^A KIN	TXO ^{KUAKIN}
TXOKU ^{AN} TZAT	TXO ^{KUANTZAT}

TXOKU ^{AN} TZAKO/-DAKO	TXO KUANTZAKO/-DAKO
TXOKU ^A GAITTIK	TXO KUAGAITTIK
TXOKU ^{AN} (txokoan)	TXO KUAN ("Txoko" -an)
TXOKO KO	TXO KOKO
TXOKO TIK	TXO KOTIK
TXOKO RA	TXO KORA
TXOKO RAKO	TXO KORAKO
TXOKO RUTZ	TXO KORUTZ
TXOKO RAIÑO	TXO KORAIÑO
TXOKO RAIÑO KO	TXO KORAIÑO KO
TXOKO TZAT	TXO KOTZAT
TXOKO RIK	TXO KORIK

Oraindik ere esan beharra ote? Azentuapenak garrantzi izugarria du esangura bereiz-
teko. Eibartarrak ez du esaten, adibidez, "Bar Txókora noia" nahiz eta taberna horrek BAR
TXOKO izena ukan, "Txókora noia" soilki baizik, eta esaera horrek argiro du erakusten
tabernara doala eta ez inolazko beste bazter batetara eta, guztia, lehenbiziko o horretan
azentu nagusia kargatze horri esker. Dena den zenbait exenplu ikus dezagun:

— *Joxe txokóra doia.* (Badakigu pelotalekuko txokora edo jakineko beste txokoren batetara doala.)

— *Joxe Txokora doia.* (Badakigu, horrela entzutean, Txoko deritzan tabernara doala.)

UMO ^{RE} ONA (umore ona), (alaitasuna)	“UMORE ^O NA” (Gizatalde baten izena) Elkarte batena.
ZAZ ^{PI} GAZTE (zazpi gazte)	“ZAZPI GAZTE” (futbol talde eta gizatalde izena)
ZAZ ^{PI} GAZTEK (7 gaztek)	GAZTEK (ZAZPIGAZTE” -k)
ZAZ ^{PI} GAZTE ^{TE} RI (7 gazteri)	GAZTERI (“ZAZPIGAZTE” -ri)
ZAZ ^{PI} GAZTEN (7 gazteren)	GAZTEN (“ZAZPIGAZTE” -ren)
ZAZ ^{PI} GAZTE ^{TE} KIN (7 gazterekin)	GAZTEKIN (“ZAZPIGAZTE” -rekin)
ZAZ ^{PI} GAZTEN ^{TZAT}	GAZTENTZAT
ZAZ ^{PI} GAZTEN ^{TZAKO} /-DAKO	GAZTENTZAKO/-DAKO
ZAZ ^{PI} GAZTE ^{TE} GAITTIK	GAZTEGAITTIK
ZAZ ^{PI} GAZTERIK	GAZTERIK (“ZAZPIGAZTE” -rik)
ZAZ ^{PI} GAZTE ^{TE} TZAT	GAZTETZAT

2. ATALA

Atal honetan, esana bezala, gramatika aldetiko zerikusirik gabe azentu diakritikoa-
ren eraginez hitz bat, den denean, beste batengandik bereizten deneko liferentzia dugu ager-
tuko.

Hasera, ALDATZE hitzarekin emango dugu, baldin eta aldapa adierazteko *aldats* bada
ere idazkera jatorra. Baina Eibarren "aldatz" da oguzten, hau da, z letraz, eta horrela dugu
ezagutzen bertako kale bat, hain zuzen ni nerau bizi naizen kalea, "ALDATZE" kalea. Izen
hau *aldatze* edo kanbiatze aditz sustantibatuarekin dugu konparatuko. Hona hemen:

ALDATZE edo kanbiatze zentzuz

AL^{DA}TZIAN (kanbiatzean)

AL^{DA}TZEKO (kanbiatzeko)

AL^{DA}TZETIK

AL^{DA}TZERA

AL^{DA}TZERAKO

AL^{DA}TZERUTZ

AL^{DA}TZERAIÑO

AL^{DA}TZERAIÑOKO

AL^{DA}TZERIK

AL^{DA}TZEKUA

"ALDATZE" kale izenaren zentzuz

ALDA^{TZI}AN (ALDATZE kalean)

ALDA^{TZE}KO (ALDATZE kaleko)

ALDA^{TZE}TIK

ALDA^{TZE}RA

ALDA^{TZE}RAKO

ALDA^{TZE}RUTZ

ALDA^{TZE}RAIÑO

ALDA^{TZE}RAIÑOKO

ALDA^{TZE}RIK

ALDA^{TZE}KUA

AL ^{DA} TZEKUAK	ALDA TZE KUAK
AL ^{DA} TZekuARI	ALDA TZE KUARI
AL ^{DA} TZEKUAN	ALDA TZE KUAN
AL ^{DA} TZEKUAKIN	ALDA TZE KUAKIN
AL ^{DA} TZEKUANTZAT	ALDA TZE KUANTZAT
AL ^{DA} TZEKUANTZAKO	ALDA TZE KUANTZAKO
AL ^{DA} TZEKUAGAITTIK	ALDA TZE KUAGAITTIK
AL ^{DA} TZekuARI	ALDA TZE KUARI
AL ^{DA} TZEKOTIK	ALDA TZE KOTIK
AL ^{DA} TZEKORA	ALDA TZE KORA
AL ^{DA} TZEKORAKO	ALDA TZE KORAKO
AL ^{DA} TZEKORUTZ	ALDA TZE KORUTZ
AL ^{DA} TZEKORAIÑO	ALDA TZE KORAIÑO
AL ^{DA} TZEKORAIÑOKO	ALDA TZE KORAIÑOKO
AL ^{DA} TZEKOTZAT	ALDA TZE KOTZAT
AL ^{DA} TZEKORIK	ALDA TZE KORIK

Bizpahiru adibide esaldi ikus dezagun:

- *Adáltzeko* erropia artu eta eta aldatu zaittez. — *Adaltzékó* etxiak euzki begittan dagoz, ederto.
- *Jantzi* bustixa berandu *aldátzetik* etorri jatzu eztula. — *Aldatzétik* bera nindoiala jausi egin nintzan ixa.
- Orrek ez dau *aldátzerik* nai, beti lako burugorria da. — Emendik ez da *Aldatzérik* ikusten, baiña bai Elgeta kalia.

ARME ^{RU} A	(harmagizona) (harmagina)	AR ^{ME} RUA	(harmatokia)
ARME ^{RU} AK	(harmaginak)	AR ^{ME} RUAK	(harmatokiak)
ARME ^{RU} ARI	(harmaginari)	AR ^{ME} RUARI	(harmatokiari)
ARME ^{RU} AN	(harmaginaren)	AR ^{ME} RUAN	(harmatokiaren)
ARME ^{RU} AKIN	(harmaginarekin)	AR ^{ME} RUAKIN	(harmatokiarekin)
ARME ^{RU} ANTZAT	(harmaginarentzat)	AR ^{ME} RUANTZAT	(harmatokiarentzat)
ARME ^{RU} ANTZAKO/-DAKO		AR ^{ME} RUANTZAKO/-DAKO	
ARME ^{RU} AGAITTIK		AR ^{ME} RUAGAITTIK	
ARME ^{RO} TZAT	(harmagintzat)	AR ^{ME} ROTZAT	(harmatokitzat)
ARME ^{RO} RIK	(harmaginik)	AR ^{ME} RORIK	(harmatokirik)

OHAR. Ezkerrakaldeko zutabe horretan *harmagin* edo harmakonpontzaile zentzuzko hitzak ditut jarri eta eskuinaldekoan *harma gordetoki* esanguradunak.

Aurrerakoan, ahal delarik bederen, ez dut deklinabiderik emango, luzeegi joango bait zait bestela nire zerrenda oso hau. Beraz, sustantibu izenak soilki ditut emango, besterik gabe, eta inoizka zenbait sustantiburen deklinabide osoa, adibidez *baso*, *onena* eta beste hitz interesgarriren bat datorkigunean, benetan interesgarri baideritzat horien deklinabideari, halaber esangurari. Hona, beraz:

AR ^{TI} A	(artea, zuhaitz mota)	AR ^{TIA}	(artea, edergintza)
A ^{ZI} A / "A ^{SI} A"	(haza)	A ^{SIA}	("Asia" izeneko lurrandi edo kontinentea)
ASTE ^{KU} A	(astekoa, 7 egunetakoa)	AS ^{TEKUA}	(hastekoa, hasera emateko dena)
AS ^{TI} A	(astea, 7 egun)	AS ^{TIA}	(hastea, hasera ematea)
ATE ^{KU} A	(atekoa)	A ^{TEKUA}	(ATE deritzan terrorista erakundekoa)
A ^{TI} A	(atea, /leihoa ez)	A ^{TIA}	(ATE erakundea, ATE-a)
AU ^{TU} A	(berria, albistea)	AU ^{TUA}	(automobila)
BA ^{RR} A	(irria, barrea)	BA ^{RR} IA	(burdinazko makila, barra)
BA ^{SU} A	(basoa, oihana)	BA ^{SUA}	(edalontzia)

Basoa, oihana

BA^{SU}A
 BA^{SU}AK
 BASU^ARI
 * BASU^AAN (basuaren)
 BASU^AKIN
 BASU^{AN}TZAT
 BASU^{AN}TZAKO -DAKO
 BASU^AGAITTIK
 * BA^{SU}AN (basoan)
 BA^{SO}KO
 BA^{SO}TIK
 BA^{SO}RA
 BASO^{RA}KO
 BA^{SO}RUTZ
 BASO^{RAI}ÑO

Edalontzia

BA^{SUA}
 BA^{SUAK}
 BA^{SUARI}
 BA^{SUAN} (edalontziaren)
 BA^{SUAKIN}
 BA^{SUANTZAT}
 BA^{SUANTZAKO} -DAKO
 BA^{SUAGAITTIK}
 BA^{SUAN} (edalontzian)
 BA^{SOKO}
 BA^{SOTIK}
 BA^{SORA}
 BA^{SORAKO}
 BA^{SORUTZ}
 BA^{SORAI}ÑO

BASO^{RAI}ÑOKO
 BASO^{TZAT}
 BASO^{RIK}

BA^{SORAI}ÑOKO
 BA^{SOTZAT}
 BA^{SORIK}

* Ohar nola den bereizten *basuán/basuán* (noren/non) baso, oihan, mendi denean.

Deklinabide mugagabea ere eman genezake, adibidez:

basok	ba ^{sok}
ba ^{so} ri	ba ^{sori}
bason (basoren)	ba ^{son} (edalon ^{tzire} n)
ba ^{so} kin	ba ^{sokin}
ba ^{son} tzat	ba ^{sontzat}
.....	.....

Ez du merezi osoa ematerik. Baita ere, BASOKUA hitza harturik beste deklinabide bat genuke:

baso ^{ku} a	ba ^{sokua}
baso ^{ku} ak	ba ^{sokuak}
baso ^{ku} ari	ba ^{sokuari}
baso ^{ku} an	ba ^{sokuan}
.....	.....

Pluralarekin berdin egin dezakegu. Hara:

BA ^{SU} AK	BA ^{SU} AK
BA ^{SU} ERI	BA ^{SU} ERI
BA ^{SU} EKIN	BA ^{SU} EKIN
BA ^{SU} ENTZAT	BA ^{SU} ENTZAT
BA ^{SU} ENTZAKO/-DAKO	BA ^{SU} ENTZAKO/-DAKO
BA ^{SU} EGAITTIK	BA ^{SU} EGAITTIK
BA ^{SU} ETAKO	BA ^{SU} ETAKO
BA ^{SU} ETATIK	BA ^{SU} ETATIK
BA ^{SU} ETARA	BA ^{SU} ETARA
BA ^{SU} ETARAKO	BA ^{SU} ETARAKO
BA ^{SU} ETARUTZ	BA ^{SU} ETARUTZ
BA ^{SU} ETARAİÑO	BA ^{SU} ETARAİÑO
BA ^{SU} ETARAİÑOKO	BA ^{SU} ETARAİÑOKO
BE ^{LI} A	BE ^{LI} A (belea)
BE ^{TI} A	BE ^{TI} A (betea, hutsa ez)
	BE ^{LIA} (beila/"gau beila")
	BE ^{TIA} (meadarra, zerroa)

BO ^{TI} A	(zahatoa/oinetakoa)	BO ^{TIA}	(jauzia, saltoa, botea)
E ^{GI} XA	(hegia, mendi hegia)	E ^{GIXA}	(egia, gezurra ez dena)
E ^{GU} A	(hegala, hegoa)	E ^{GUA}	(Hegoa, iparraren aurrekal- dea, bestaldea)
ELI ^{XI} A	(eliza)	E ^{LIXIA}	(helizea, errota)
E ^{MI} A	(emea, arra ez)	E ^{MIA}	(“M” letra, EME-a)
E ^{RRI} A	(errea, suak errea)	E ^{RRIA}	(“R” letra, ERRE-a)
E ^{ZI} A/“ESIA”	(hezea)	E ^{SIA}	(“S” letra, ESE-a)
FRES ^{KU} A	(freskoa, hozkiroa)	FRES ^{KUA}	(aurpegigorra, lotsagabea)
FRUTE ^{RU} A	(frutaria)	FRU ^{TE} RUA	(fruitontzia)
GAU AR ^{GI} XA	(gau argia, gaua argia dela dio)	GAUAR ^{GI} XA	(gaueko argia)
GRA ^{SI} A	(txistea, irrigarritasuna)	GRA ^{SIA}	(lantegi mekanikotako indus- trial koipea)
JOYE ^{RU} A	bitxigilea, bitxisaltzailea)	JO ^{YE} RUA	(bitxi-ontzia)
KA ^{LI} A	(kalea, karrika)	KA ^{LIA}	(urilila / 1. “calla”)
KAR ^{GU} A	(ardura, agintea)	KAR ^{GUA}	(salaketa, akusazioa)

KA ^{RI} A	(karea)	KA ^{RIA}	(aurpegigogorra, lotsagabeke- ria)
KA ^{TI} A	(katea)	KA ^{TIA}	(suspensoa/"refusé"; etsami- netako hutsa)
KO ^{KU} A	(mozorroa, hartxoa)	KO ^{KUA}	(tropikoetako fruitu moeta bat)
KONSE ^{JU} A	(herri-kontseilua, herri-etxea)	KON ^{SE} JUA	(kontseilua, aholkua)
KU ^{MI} A	(kumea, animaliarene kumea)	KU ^{MIA}	(sehaska)
LI ^{GI} A	(galtzerdiak lotzeko lokarri elastikoa)	LI ^{GIA}	(futbol txapelketa)
LIMA ^{KU} A	(lima deritzan tresneritzakoa)	LI ^{MAKUA}	(Peru-ko LIMA deritzan uri- nagusikoa)
LO ^{RENA}	(LORE izena duen emakumearena)	LO ^{RENA}	(Frantziako eskualdea)
MAN ^{TXI} A	(orbana, zikina)	MAN ^{TXIA}	(La Mancha lurraldea)
* MAR ^{KU} A	(malkoa)	MAR ^{KUA}	(markoa, forma geometriko itxien ertza)

* Badirudi forma zaharra "malkúa" dela Eibarren, baina l/r aldakuntza ezagunagatik asko erabiltzen da gaurregun -r- letraz ahozkatua.

ME_{TI}^A	(gari, belar <i>püloa</i>)	ME_{TIA}	(helmuga, helburua)
ONE_{NA}	(honena)	$ONENA$	(hoberena / hauena)
Hitz bi hauek deklinabidean jar ditzagun:			
<i>(honena)</i>			
ONE_{NA}	(honena)	$ONENA$	(a - hauena) (b - hoberena)
ONE_{NAK}	(honenak)	$ONENAK$	(a - hauenak) (b - hoberenak)
ONE_{NARI}	(honenari)	$ONENARI$	(a - hauenari) (b - hoberenari)
ONE_{NAN}	(honenaren)	$ONENAN$	(a - hauenaren) (b - hoberenaren)
ONE_{NAKIN}	(honenarekin)	$ONENAKIN$	(a - hauenarekin) (b - hoberenarekin)
$ONE_{NANTZAT}$	(honenarentzat)	$ONENANTZAT$	(a - hauenarentzat) (b - hoberenarentzat)
$ONE_{NANTZAKO}$	(honenarentzako)	$ONENANTZAKO$	(a - hauenarentzako) (b - hoberenarentzako)

ONE ^{NA} GAITTIK	(honenagatik)	O ^{NENAGAITTIK}	(a - hauenarengatik) (b - hoberenarengatik)
ONE ^{NI} AN	(honenean)	O ^{NENIAN}	(a - hauenean) (b - hoberenean)
ONE ^{NE} KO	(honeneko)	O ^{NENEKO}	(a - haueneko) (b - hobereneko)
ONE ^{NE} TIK	(honenetik)	O ^{NENETIK}	(a - hauenetik) (b - hoberenetik)
ONE ^{NE} RA	(honenera)	O ^{NENERA}	(a - hauenera) (b - hoberenera)
ONE ^{NE} RAKO	(honenerako)	O ^{NENERAKO}	(a - hauenarako) (b - hoberenerako)
ONE ^{NE} RUTZ	(honenerantz)	O ^{NENERUTZ}	(a - hauenerantz) (b - hoberenerantz)
ONE ^{NE} RAIÑO	(honeneraino)	O ^{NENERAIÑO}	(a - haueneraino) (b - hobereneraino)
ONE ^{NE} RAIÑOKO	(honenerainoko)	O ^{NENERAIÑOKO}	(a - hauenerainoko) (b - hoberenerainoko)
O ^{NE} NIK	(honenik)	O ^{NENIK}	(a - hauenik) (b - hoberenik)
ON ^{TZI} A	(ontza/txanpona)	ON ^{TZIA}	(on bilakatzea)

PA ^{GA} TZIA	(pagadia)	PA ^G ATZIA	(ordaintzea)
PA ^{PU} A	(Guinea Berriko biztanlea)	PA ^P UA	(masail Iodia)
PI ^{KI} A	(bikea)	PI ^I KIA	(erresumina, pikea)
PI ^{KU} A	(pikua (fruitu))	PI ^I KUA	(tontorra)
POLI ^{ZI} A	(hertzaina)	PO ^L LIZIA	(poliza, seilua)
PO ^{RRU} A	(porrua/barazki)	PO ^{RRU} A	(ziria, engainua; <i>sartu</i> aditzarekin batean erabili ohi da)
PRE ^{SI} A	(uharka, urtegia)	PRE ^S IA	(harrapakina)
PU ^{RU} A	(zigarro purua)	PU ^R UA	(hutsa, garbia)
SAL ^{TSI} A	(saltza)	SAL ^T TZIA	(saltzea/erosteaz ez)
SEGU ^{RU} A	(segurua, zihurra, arrisku gabea)	SE ^G URUA	(aseguro erakundea, aseguro agiria)
SO ^{LU} A	(soroa, alorra)	SO ^L UA	(kantari bakarti baten kantaldia)
TA ^{SI} A	(katiluan, kikara)	TA ^S IA	(tasa, balio, salneurria)
TE ^I A	(tea/ te infusioa)	TE ^I IA	(“T” deritzan letra)

TIN ^{TE} RUA	(tintontzia)	TINTE ^{RU} A	(tintagilea, tinta duena)
TO ^{NUA}	(doinua, tonua)	TO ^{NU} A	(kolore ñabardura)
TRAPE ^{RU} A	(piltzarkaria trapu erostailea)	TRA ^{PE} RUA	(zatartokia, traputokia)
TUR ^{KUA}	(Turkiarra)	“TUR ^{KU} A”	(Soraluzeko mandatari damatu baten ezizena)
TXAPE ^{RU} A	(txapagilea, txapero zaintzailea, eta Eibarko gizon baten ezizena)	TXA ^{PE} RUA	(lantegietan langilen sar-ateratzeak zeintzeko izan ohi diren txapatokia)
TXIS ^{TU} A	(ahoko txistu glandulek darien ura)	TXIS ^{TUA}	(euskal txirula)
U ^{LI} A	(ilea, biloa)	U ^{LI} A	(oleoz eta barnizez pintaturiko mahaioihal berezia: hulea)

Hona hemen zela genukeen deklinabide osoa:

<i>(ilea, biloa)</i>	<i>mahaioihala</i>
u ^{li} a	u ^{li} a
u ^{li} ak	u ^{li} ak
uli ^a ri	u ^{li} ari
uli ^{an} (ilearen)	u ^{li} an (mahai oihalaren)
uli ^a kin	u ^{li} akin
uli ^{an} tzat	u ^{li} iantzat
uli ^{an} tzako/-dako	u ^{li} iantzako/-dako
uli ^a gaittik	u ^{li} agaittik
u ^{li} an (ileanen)	u ^{li} an (mahai oihalean)
u ^{le} ko	u ^{le} ko
u ^{le} tik	u ^{le} tik
u ^{le} ra	u ^{le} ra
ule ^{ra} ko	u ^{le} erako
u ^{le} rutz	u ^{le} erutz
ule ^{rai} ño	u ^{le} eraiño
u ^{le} tzat	u ^{le} letzat
u ^{le} rik	u ^{le} lerik

Baina era horretan genuke ere plurala:

u ^{li} ak	u ^{li} ak
u ^{li} eri	u ^{li} eri
u ^{li} en	u ^{li} ien
u ^{li} ekin	u ^{li} iekin
u ^{li} entzat	u ^{li} ientzat

u^{li}entzakou^{li}egaittiku^{li}etanu^{li}etakou^{li}etatiku^{li}etara

Etabar...

ZE^{RU}A (zerua, ortzea)*Zerua, ortzea*ZE^{RU}AZE^{RU}AKZERU^ARIZE^{RU}AN (noren)ZERU^AKINZERU^{AN}TZATZERU^{AN}TZAKOZERU^AGAITTIKZE^{RU}AN (non)

Baina, hots, aurrerakoan o/u letrek ere bereizten dute eta, beraz, ez dezakegu deklinabidea buka: *zerutik/zerotik, zerura/zerora* etabar.

Baina pluralak bai du, bai, deklinabide osoa:

ZE^{RU}AKZE^{RU}ERIZE^{RU}ENu^{li}entzakou^{li}egaittiku^{li}etanu^{li}etakou^{li}etatiku^{li}etara

.....

ZE^{RU}A ("zero" deritzan zenbakia)*Zero zenbakia*ZE^{RU}AZE^{RU}AKZE^{RU}ARIZE^{RU}AN (noren-zeren)ZE^{RU}AKINZE^{RU}ANTZATZE^{RU}ANTZAKOZE^{RU}AGAITTIKZE^{RU}AN (non)ZE^{RU}AKZE^{RU}ERIZE^{RU}EN

ZE ^{RU} EKIN	ZE ^{RUE} EKIN
ZE ^{RU} ENTZAT	ZE ^{RU} ENTZAT
ZE ^{RU} ENTZAKO -DAKO	ZE ^{RU} ENTZAKO -DAKO
ZE ^{RU} EGAITTIK	ZE ^{RUE} EGAITTIK
ZE ^{RU} ETAN	ZE ^{RU} ETAN
ZE ^{RU} ETAKO	ZE ^{RU} ETAKO
ZE ^{RU} ETATIK	ZE ^{RU} ETATIK
ZE ^{RU} ETARA	ZE ^{RU} ETARA
ZE ^{RU} ETARAKO	ZE ^{RU} ETARAKO
ZE ^{RU} ETARUTZ	ZE ^{RU} ETARUTZ
ZE ^{RU} ETARAIÑO	ZE ^{RU} ETARAIÑO
ZE ^{RU} ETARAIÑOKO	ZE ^{RU} ETARAIÑOKO
ZORRU _A (zorroa, zakua)	* ZO ^{RR} UA (azeria, maltzurra)
ZO ^{ZU} A/"SO ^{SU} A" (zozoa)	SO ^{SU} A (gatzik gabea, gustorik gabea)

* Eibarren gaurregun "azerixa" ere erabilia da oraindik orain, baina sendo sartua dugu "zorrua" hitza, baina batez ere pertsona maltzurari buruz erabilia edo maltzurra adieraziz.

Hauxe dut, beraz, Eibarko euskaramodu horren azentu diakritikoari buruz nolabait moldatu dudana.

Azalduriko hitzok soilki emanak dira gehien batez, baina interesgarri litzateke, arras, esaldi bat hartuz eta sintaxi aldaketak eginik, hitz bakoitzaren portaera aztertzea era litezkeen sintagma berrien baitan. Izan ere, sintagma batetako hitzen arteko ondoratzeen, elkartzeen eta kateatzeen aldakuntzek azentuapenaren portaera alda bai dezakete eta, horrekin batean, talde fonikoaren doinuera eta kurba bera eta, zera, horretan datzan nortasuna ere alegia.

Sintaxiak eta azentuapenak badute, beraz, hitzen konbinaketan, elkarren arteko zerikusirik anitz. Baita garrantzirik, esaldia bare ala desirazko den ala ez, agindukera den ala ez, harridura den ala ez ere etabar.

Ikus dezagun, adibidez, bizpahiru exenplu txiki:

1. "Mendiko ³*i^{bi}lixak* onak dira" / Mendi ³*i^{bi}lixak* onak dira.

Genitibo horrek "nongotasuneko" -KO atzizkia galtzean eratu ohi den genetibo itxiak alda erazi du *ibilixak* hitzaren azentu gorenaren tokia, azentu goren hori silabaz aldatuz alegia.

2. "Ha^{re}kin ibiliko naiz", baina "Hare^{kin} bahabil hobe.

Bigarren esaldiak desira bat agertzen du eta *harekin* erakusle *soziatiboa* "agudo" bilakatu da azentuapen aldetik, lehenbizikoan "llano" bazen ere.

Honek, euskal hizkuntzaren —gutien batez bederen euskalkien— azentuapen eta doinuera osoaren arakatze sakon batetara eraman gintzake, morfologia bera oso kontutan hartuz. Baina interesgarri bezain sakon eta korapilatsu dukegu oraindik egin gabe den lan izugarri hori eta nahi lukeenarentzat irekiak gelditzen dira ateak. Abia bekizkigu bide horretan barna gure euskal hizkuntzalari trebeok.

Imanol Laspiur Zabala

OHAR. (EUSKALTZAINDIAREN laguntzaile berritzat hartu nindutelarik, 1976.III.27an Gipuzkoako Diputazioan Euskaltzaindiak ukan zuen Batzarrean eman nuen hitzaldia.)